

NEAUTORIZIRANI TRANSKRIPT
JAVNE RASPRAVE O PITANJU SUTORINE
U ORGANIZACIJI USTAVNOPRANE KOMISIJE PREDSTAVNIČKOG DOMA
PARLAMENTARNE SKUPŠTINE BOSNE I HERCEGOVINE
održane 24.02.2015. godine

PREDSJEDAVAJUĆI
ŽELJKO KOMŠIĆ

Dame i gospodo ja vas molim da zauzmete svoja mjesta, već kasnimo malo. Poštovane dame i gospodo Ustavnopravna komisija Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine, ajd sjedite malo molim vas, Ustavnopravna komisija Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH organizovala je ovu javnu raspravu na osnovu zaključka Predstavničkog doma sa 3. sjednice održane 15. januara 2015. kojim je zadužena Ustavnopravna komisija da do 27. februara 2015. organizira Javnu raspravu o pitanju statusa Sutorine i Predstavničkom domu dostavi transkript i druge materijale sa rasprave. Na javnu raspravu pozvani su članovi Parlamentarne skupštine BiH, predstavnici Predsjedništva BiH, Vijeća ministara BiH, Ministarstva vanjskih poslova BiH, Ministarstva civilnih poslova BiH, tačnije članovi Državne komisije za granicu, predstavnici Ministarstva pravde BiH, Ustavnog suda BiH, te pravni stručnjaci sa univerziteta iz cijela BiH. Upućen je javni poziv predstavnicima udruženja građana, te svim drugim zainteresiranim osobama koje mogu dati svoj doprinos raspravi o navedenom pitanju, a tok javne rasprave moćiće se pratiti i na web stranici Parlamentarne skupštine BiH. Predlažem da se javna rasprava odvija prema sljedećem planu, odnosno da se učesnicima najprije obrate predstavnici Državne komisije za granicu, potom da saslušamo predstavnika Inicijative za vraćanje Sutorine i Kruševice BiH, a zatim da se učesnicima obrate uvaženi i priznati stručnjaci koje smo pozvali da učestvuju u javnoj raspravi kako bi sa stručnog aspekta dali doprinos javnoj raspravi o ovom pitanju. Nakon ovih izlaganja u raspravi mogu učestvovati i drugi zainteresovani prema redoslijedu prijava putem obrasca koji su vam podjeljeni. Ja vas molim da vodite računa da obraćanje svakog govornika ne bude duže od desetak minuta, jer javna rasprava neće trajati duže od 2,5 sata. O ovoj javnoj raspravi biće sačinjen transkript svih izlaganja koji će biti dostupan na web stranici Parlamentarne skupštine BiH i koji će zajedno sa drugim materijalima koje eventualno dostave učesnici javne rasprave biti dostavljen svim poslanicima u Predstavničkom domu kako je to već zatraženo zaključkom samog Doma.

Ja otvaram javnu raspravu i pozivam predstavnika Državne komisije za granicu da se obrati.

PREDSTAVNIK
DRŽAVNE KOMISIJE ZA GRANICU

Uvaženi predsjedavajući, dame i gospodo, evo zbilja mi je čast sve vas ovdje pozdraviti na ovoj javnoj raspravi u ime državnog povjerenstva, Državne komisije za granicu BiH.

Ja ću vam pročitati stav Državnog povjerenstva za granicu BiH koji je usvojen jednoglasno na sjednici Komisije za granice, a reći ću vam da je Komisija za granice ... koncipirana da i nacionalno i entitetski i institucionalno je izbalansirana. Rad na identifikaciji

granice između BiH i Savezne Republike Jugoslavije, a tada je Crna Gora bila u sastavu Savezne Republike Jugoslavije, je započeo 2011. godine i Vijeće ministara BiH je do danas imenovalo nekoliko saziva Državnog povjerenstva za granicu BiH kojoj su u nadležnosti između ostalog identifikacija granične crte i priprma prijedloga međudržavnih ugovora i drugih akata o graničnoj crti sa susjednim državama. Sadašnji sastav Državnog povjerenstva za granice imenovani je 12. studenog 2012. godine na trogodišnji period. U svom sastavu Državno povjerenstvo za granicu ima tri diplomirana pravnik, šest diplomiranih inženjera geodezije predloženih od strane Ministarstva vanjskih poslova, Ministarstva sigurnosti, Ministarstva civilnih poslova, Vlade Federacije i Vlade RS-a. Također za poslove izrade dokumentacije identifikacije granične crte formirana je stručna skupina sastavljena od diplomiranih inženjera geodezije predloženih od vlade entiteta. Temelj za identifikaciju granične crte sa drugim zemljama na kojem je radilo Povjerenstvo su Opći okvirni sporazum za mir u BiH od 14. prosinca 1995. godine i Mišljenje broj 3. Međunarodnog arbitražnog povjerenstva Konferencije o Jugoslaviji, tzv. Badinterova komisija. Prilog Općem okvirnom sporazumu za mir u BiH koji je potpisan 14. prosinca 1995. godine između ostalog čini i karta 1:600 000 u kojemu su naznačene granice BiH prema susjednim državama, možete je vidjeti ovdje na ulazu sa lijeve strane, uvidom u spomenutu vidljivo je da Sutorina nije sastavni dio teritorija BiH već dio teritorija Crne Gore, to je bila Međunarodna konferencija o BiH. U Mišljenju broj 3. Međunarodnog arbitražnog povjerenstva za Jugoslaviju naznačeno je da demarkacione crte granice između Hrvatske i Srbije, između Srbije i BiH ili eventualno između drugih susjednih nezavisnih država moći će da se mijenjaju samo putem slobodnog i međusobnog dogovora. U točki 3. ovog Mišljenja utvrđeno je da ako se ne dogovori suprotno ranije granice postaju granice koje štiti međunarodno pravo. Sve bivše republike, bivše Jugoslavije su prihvatile mišljenje Badinterove komisije. U skladu sa iznijetim Mišljenjem Badinterove komisije u trenutku međusobnog priznanja BiH i Savezne Republike Jugoslavije, a u čijem okviru je bila i Crna Gora, tj. 14.12.1995. godine, kao i u trenutku međusobnog uspostavljanja diplomatskih odnosa zemalja, tj. 15.12.2000. godine područje Sutorine nije bilo dio suverenog teritorija BiH. Cjeneći Mišljenje Badinterove komisije i da je u trenutku međusobnog priznanja dviju zemalja izvršnu i sudsku vlast na područjima Sutorine imala je Crna Gora, što je jako bitno, što prema principu „uti possidetis“, tj. da ono što si imao i posjedovao u trenutku priznanja ćeš posjedovati i ubuduće, nije se omogućavalo postavljanje pitanja Sutorine kao spornog teritorija. Izvješće Badinterove komisije ima snagu međunarodne presude, mišljenja Badinterove komisije garantiraju neupitnost teritorijalnog integriteta i cjelovitost BiH u njenim međunarodno priznatim granicama.

Dalje, u procesu identifikacije granične crte između BiH i Crne Gore, Povjerenstvo se vodilo i činjenicama da su zakonodavne i, zakonodavno-izvršno tijelo tadašnje Skupštine Izvršno vijeće BiH usvojio niz propisa koji se tiču unutaršnjeg ustroja BiH, a koji su u izravnoj vezi sa statusom granične crte prema bivšim republikama, pa samim time i Narodnoj Republici Crnoj Gori i teritorijem Sutorine. Nabrojaću samo neke – Zakon o administrativno-teritorijalnoj podjeli Narodne Republike BiH iz '47. godine, Zakon o područjima srezova i općina u Narodnoj Republici BiH iz 1958. godine, Uredba o određivanju područja narodnih odbora i ustanovljenja sjedišta mjesnih narodnih odbora iz 1945. godine, te Odluka o granicama općina na teritoriju Narodne Republike BiH iz 1959. godine. Također u BiH po popisima stanovništva i temeljem analize podataka izvršenih popisa evidentno je da teritorij Sutorine i Kruševica nije popisao i tretiran kao teritorij BiH, pa i zadnjem popisu iz 2013. godine. U procesu identifikacije granične crte između BiH i Crne Gore značajno se koristila katastarska dokumentacija dvaju država. Kao što smo rekli osnovna zadaća Državnog povjerenstva za granicu BiH bila je identificirati granicu između BiH i Crne Gore prema stanju granične crte u vrijeme uzajamnog priznanja BiH i Crne Gore. Duljina granice između

BiH i Crne Gore je 268 km i u početku je razmatrana, kao što smo rekli, u okviru razgovora o granici između BiH i Savezne Republike Jugoslavije, te BiH i Državne zajednice Srbije i Crne Gore, a potom od osamostaljenja Crne Gore započeti su razgovori povjerenstava za granicu BiH i Crne Gore. U svim razgovorima između povjerenstava BiH i Crne Gore Sutorina nije bila identificirana kao sporno pitanje, gdje se povjerenstvo BiH prvenstveno rukovalo gore spomenutim činjenicama. Državna povjerenstva za granice BiH i Crne Gore su usuglasile i parafirale tekst Ugovora o državnoj granici između BiH i Crne Gore, usaglašeni su i parafirani i tekstualni opis protezanja državne granice, kao i topografske karte u razmjeri 1:25 000 na 19 listova sa ucrtanom graničnom crtom koji su prilozi Ugovora o granici. Usuglašavanjem ovih dokumenata stekao se uvjet za pokretanje postupka zaključivanja Ugovora o granici između dvaju država. Zaključivanjem ovog Ugovora BiH i Crna Gora bi bile prve dvije države u regiji koje su uredile svoje odnose po pitanju granica.

I kao zaključak, imajući u vidu sve gore spomenute činjenice, te da teritorij Sutorin u vrijeme međunarodnog priznanja dvaju država je bio sastavni dio teritorija dotadašnje Crne Gore Povjerenstvo nije imalo osnova za započinjanje razgovora o tom teritoriju kao spornom teritoriju.

Hvala lijepo.

ŽELJKO KOMŠIĆ

Zahvaljujem.

Ako nije problem, ja bih gospodina Denisa Bećirovića, zastupnika, ovlaštenog predlagača u Predstavničkom domu zamolio pošto je zapravo na njegovu inicijativu i došlo do ove javne rasprave, da se također obrati, ako ste spremni gospodine Bećiroviću.

DENIS BEĆIROVIĆ

Uvaženi predsjedavajući Ustavnopravne komisije, dame i gospodo, poštovani prisutni.

Dozvolite prije svega da se zahvalim pojedincima, institucijama, građanima, profesorima i svima, posebno medijima koji su aktuelizirali ovo važno pitanje za državu BiH. Kao predlagač Rezolucije o Sutorini dostavio sam tu Rezoluciju na raspravu u Predstavnički dom Parlamentarne skupštine BiH prije svega s ciljem da objektivno utvrdimo sve pravne, historiske, ekonomske, geografske i druge činjenice u vezi s ovim pitanjem i da u tom procesu konsultiramo stručnjake iz oblasti prava, historije, geografije i drugih nauka. Polazim od toga da je zadatak svih izabраниh predstavnika BiH da prije svega čuvaju i brane interese države BiH, uosalom zato smo položili i zakletvu.

Moram reći i na početku istaći, mi ćemo se za područje Sutorine zalagati isključivo mirnim i demokratskim putem i pravnim sredstvima. Imamo obavezu prema BiH da pokušamo učiniti sve kako bi ispravili jednu veliku nepravdu prema BiH. Mislim da poslije 552 godine moramo biti dostojni svojih predaka koji su stoljećima gradili državu BiH, a posebno pokazati u državnim organima BiH da nam je stalo do svakog pedlja BiH. Čak i oni koji negiraju u BiH da je ovo pitanje, da je ovu nepravdu moguće ispraviti, niko ne negira više u BiH da je prema našoj državi napravljena nepravda – državna, historiska i pravna nepravda. Da li treba, postavlja se pitanje, pokušati ispraviti tu nepravdu? Moj odgovor je da. To nam je dužnost, ali i dug prema BiH. Hvala svima koji se zalažu da pokušamo ispraviti tu nepravdu, to nam je i politička i ljudska i moralna obaveza. Od dana dostavljanja ove Rezolucije u proceduru do danas iskristalisale su se neke nedvojbene činjenice, prvo gotovo svi u BiH su sada saglasni da naša država ima opravdane i ozbiljne razloge da ozbiljno, odgovorno i

činjenično osvijetlimo ovo pitanje. Drugo, da BiH i te kako posjeduje ozbiljne argumente, činjenice i dokaze pravne, historiske, geografske, ekonomske i druge prirode. Treće, da su svi saglasni, i to je vrlo važno, da se naše zalaganje za Sutorinu mora odvijati jedino i isključivo mirnim, demokratskim i pravnim putem. Četvrto, svi se zalažu, odnosno svi se slažu da je prema BiH napravljena očigledna državna, pravna i istoriska nepravda. Jedina razlika među nama u BiH je što jedan dio želi da pokuša da ispravi tu nepravdu, a jedan misli da je, dio dakle, nemoguće ispraviti tu nepravdu. Nažalost, moram to konstatirati trenutno nemamo potrebno jedinstvo u državnim organima BiH oko ovog pitanja i to našu poziciju, poziciju BiH čini bitno slabijom u odnosu na poziciju Crne Gore.

Kada je riječ o susjednoj, prijateljskoj Republici Crnoj Gori nema nikakve dileme da je naše opredjeljenje da gradimo najbolje moguće prijateljske i dobrosusjedske odnose sa tom susjednom državom. Međutim, naše je polazište da to moramo činiti na čistim računima i na činjenicama. Ni jedna država ne gradi dobrosusjedske odnose tako što se unaprijed odriče svoje teritorije. Možemo pogledati kako se ponašaju druge države, kako i za najmanji otkoč, kako i za najmanje drugo pitanje raspravljaju o tome. Zašto smo dozvolili da se ovo pitanje pralama na brzinu bez javne rasprave, čak i u tehničkom mandatu ovog Vijeća ministara BiH? Postoje brojni argumenti od Berlinskog kongresa da je Sutorina i prije toga, naravno, bila u sastavu BiH, ništa se nije promjenilo ni poslije aneksije 1908., ni poslije Prvog balkanskog rata 1912., ni poslije Drugog balkanskog rata 1913., BiH sa Sutorinom ulazi u Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca, to priznaje i Vidovdanski ustav i teritorijalna podjela iz 1922. to, o tome govore, je li, i odluke Predsjedništva AVNOJ-a. Svi ustavi bivše države su govorili, pa i Socijalističke Republike BiH i Narodne Republike BiH da se pitanje promjena granica, da se za to pitanje mora dobiti saglasnost i Republike BiH, u to vrijeme Narodne Republike BiH, pa Socijalističke Republike BiH i da to mora biti verificirano i u Saveznoj skupštini, to se nikada nije dogodilo i to su činjenice.

Tekst ove Rezolucije govori isključivo o državi BiH i vrlo je važno reći zbog nekih manipulacija da je ovo isključivo pitanje države BiH. Ako se Sutorina vrati BiH to je isključiva nadležnost državnih organa BiH i niži organi tu nemaju nikakvih nadležnosti. Za razliku od nekih drugih dokumenata u ovoj Rezoluciji se spominje isključivo i samo država BiH. Moram reći da je ova Rezolucija, vidi se i po današnjoj raspravi, već postigla puni efekat, naš je cilj da se temeljito pretrese ovo pitanje, da se ukaže na važnost državnih granica BiH, da se jednom za sva vremena poruči ovdje u Parlamentu BiH da niko nema pravo da tako krupna pitanja kao što je pitanje teritorijalnog suvereniteta BiH rješava u tehničkom mandatu. Danas, 70 godina poslije, gotovo svi u BiH i u Crnoj Gori su saglasni da je došlo do svojevrstne prevare BiH kada je riječ o Sutorini i Kruševici. Međutim ta usmena pravara jasno je nije nikada verificirana u nadležnim organima, ne smijemo dozvoliti da 2015. godine ne samo usmeno već i u državnim organima bez ozbiljne rasprave to bude verificirano. Moramo razbiti danas i brojne dileme, titular vlasništva nad Sutorinom je država BiH, dakle ako uspijemo da pravnim i demokratskim sredstvima povratimo ovaj dio naše teritorije. Tužbu pred međunarodnim sudom može podići jedino država BiH, o statusu Sutorine odlučuju isključivo državni organi BiH. Država BiH je jedina adresa kojoj se može vratiti teritorija Sutorine kao tužitelju. Nije sporno da od toga treba da ima koristi i općina Trebinje i općina Ravno i cijela BiH i jasno je da mogu imati od toga korist. Ova Rezolucija kao i kompletno ovo zalaganje za povratak Sutorine vrlo jasno ukazuju i podcrtavaju snagu teritorijalnog suvereniteta BiH, šalje dugoročnu poruku da BiH i državni organi BiH moraju voditi računa o svakom centimetru državne teritorije, da niko u izvršnoj vlasti nema pravo da na brzinu i u tehničkom mandatu odlučuje o ovako važnom pitanju, razvija državotvornu svijest u svim dijelovima BiH i jasno šalje poruku da sa granicama BiH nema igre jer su to, evidentno smo

to pokazali i dokazali prethodnih mjeseci, najjasnije, najčvršće i najpostojanije granice od svih bivših jugoslovenskih republika.

Bilo bi dobro da nam danas neko odgovori na nekoliko važnih pitanja, prije svega na pitanje – Kako je ustvari Crna Gora stekla pravo nad Sutorinom? Da li je to učinjeno prema odredbama Ustava SFRJ ili prema odredbama Ustava NRBiH ili SRBiH? Da li je to ikada raspravljano na tim organima koji su bili nadležni za to? Znamo odgovor je ne. Da li je to urađeno prema odredbama nekog zakona, na temelju nekog pravnog posla, ugovora, da li odlukom nekog nadležnog tijela? Dakle, Sutorina nije privatna stvar bilo kojeg pojedinca, Sutorinu smo mi naslijedili od naših predaka i naša je obaveza da učinimo sve da je pokušamo, ponavljam, mirnim, pravnim putem vratiti u sastav BiH. Kompletna ova priča i kompletno zalaganje za područje Sutorine jača državnost BiH, jača državotvornu svijest u BiH, jača zajedničku svijest o BiH kao domovini svih njenih građana i naroda. BiH je priznato, dakle, pravo na one granice koje su utvrđene odredbama Berlinskog kongresa iz 1878. godine, AVNOJ je to potvrdio. Zakonom iz 1946. godine poništene su sve pravne stečevine jugoslovenske države između dva svijetska rata, pa prema tome i ona sporna uredba i rješenje. Dalje ne postoji nikakav međudržavni ugovor između BiH i Crne Gore o ustupanju Sutorine Crnoj Gori, a eventualni usmeni dogovori političkih rukovodilaca poslije Drugog svijetskog rata u međudržavnim odnosima nemaju pravnu snagu. Postoje, dakle, ozbiljni dokazi da BiH može i treba zatražiti vraćanje područja Sutorine BiH.

Bilo je dosta prijedloga, odnosno pokušaja da se zamagli ova tema, jedan od najčešće citiranih argumenata je bio da Sutorina i Kruševica pripadaju Crnoj Gori na osnovu Zakona iz 1936. godine kojom je ova teritorija prebačena iz trebinjskog u bokokotorski srez Zetske banovine. U vezi s tim treba vrlo jasno danas poručiti Zetska banovina nije pravni prethodnik Crne Gore, čak i da jeste Zakon o ukidanju i nevažnosti pravnih propisa donijetih prije 6. aprila 1941. godine poništava sve pravne akte iz vremena monarhističke Jugoslavije. Važan dokaz je i zbirka stenograma sa prezidijuma AVNOJ-a kojom se dokazuje da granice BiH se uzimaju sa Berlinskog kongresa. I na koncu bilo kakve promjene granica morala je usvojiti Skupština FNRJ i BiH što nije urađeno. BiH dakle ima argumente za vlasničko pravo nad ovom teritorijom, a to što je eventualno u to vrijeme Đuro Pucar Stari usmeno prepustio posjedovno pravo nad Sutorinom i Kruševicom nema pravnu snagu. Mi ovdje nećemo citirati sada ponovo šta sve stoji u ustavima FNRJ i SFRJ, šta stoji u Ustavu NRBiH, SRBiH jer je jasno za i iz analize ustavnih rješenja da nadležnost nad promjenom granica je bila, dakle, evo podsjetiću samo, član 44. stav 3. Ustava FNRJ od 31. januara 1946. doslovice stoji – U nadležnosti FNRJ spadaju, pa pod brojem 3., razgraničenje između republika. Dakle, to je bila savezna nadležnost, a naravno da određenu nadležnost po tom pitanju imale su i republike, nikada to nije raspravljano na nadležnim organima, niti na saveznom nivou, niti na republičkom nivou. Mi moramo imati snage da se borimo i da govorimo o istini i o činjenicama i to nam je obaveza.

Danas smo čuli da neki spominju i argument o Badinterovoj komisiji i spominje se ovo Mišljenje broj 3. od 11. januara 1992. godine. Između ostalog u ovom Mišljenju je rečeno da se granice mogu mjenjati u Mišljenju, dakle slobodnim i međusobnim dogovorom. Mi ovdje vrlo jasno danas želimo poručiti da mi upravo tražimo dogovor o tom pitanju. Dalje, stav 3. mislim da je on od vrlo velike važnosti – Ako ne dođe do dogovora prijašnja razgraničenja poprimaju karakter granica koje štiti međunarodno pravo. Po našem tumačenju ranije granice su granice Berlinskog kongresa koje je potvrdio i AVNOJ i koje nikada Savezna skupština, niti Skupština BiH nije promjenila. Kad se već pozivamo na Mišljenje Badinterove komisije onda ga treba dosljedno navesti i u cjelosti, tu se između ostalog kaže i

spominje se ovo načelo „uti possidetis juris qui“. Ovo načelo Badinterova komisija, dakle, kaže, citiram – Ovo načelo je lakše primjeniti između republika jer alineja (2) i (4) člana 5. Ustava SFRJ propisuje da se konzistentnost teritorija i republičke granice ne mogu mjenjati bez njihove saglasnosti. Dakle, to posebno treba danas podcrtati i kada govorimo o Badinterovoj komisiji reći da se i Badinterova komisija u svom Mišljenju vezala za ovaj dio Ustava SFRJ u to vrijeme.

Postoje još brojni argumenti, ali ovdje su istaknuti profesori, akademici, pravnici i profesori međunarodnog prava koji danas žele da iskažu vrlo jasno svoje mišljenje po ovom pitanju, mi smo već obavili raspravu i na sjednici Predstavničkog doma, vjerovatno ćemo imati priliku još jednom da razgovaram, mislim da je jako važno da danas čujemo i mišljenje struke, da čujemo mišljenje građana, profesora o ovom pitanju prije nego što definitivno Predstavnički dom Parlamentarne skupštine BiH se izjasni o tome. Bez obzira kakav bio ishod, mi smo danas i u zadnja dva mjeseca uspostavili nove standarde u BiH. Nema više pravo ni jedan pojedinac, ni jedna komisija da zaključuje pitanje državnih granica BiH prije nego što cjelovito obavimo javnu raspravu, ispitamo sve pravne, historiske, geografske, ekonomske i druge aspekte, prije nego što do kraja osvjetlimo to pitanje. Dakle, postigli smo i te kako cilj, afirmirali smo i pokazali koliko je važno pitanje teritorijalnog suvereniteta države BiH.

Hvala vam još jednom na ovako velikom prisustvu.

ŽELJKO KOMŠIĆ

Hvala gospodine Bećiroviću.

Ovaj, ja ću još jednom napomenuti, molim vas da vodite računa o vremenu izlaganja, imamo puno prijavljenih za diskusiju, ne toliko zbog članova Ustavnopravne komisije koliko zbog ljudi koji prisustvuju ovdje.

Obavezan sam sada pozvati, ako su tu naravno i ako žele da se obrate, pravne stručnjake koje su kandidovali članovi Komisije da učestvuju u ovoj raspravi. Pa ću redom kako je, kako su oni prijavljivani od strane članova Ustavnopravne komisije. Ako je tu gospodin Mustafa Begić, bivši član Državne komisije za granice i bivši direktor Geodetske uprave BiH, ja bih ga zamolio da se obrati, ako želi naravno i ako je tu. Ja koliko vidim nije.

Gospodin Hazim Bašić prorektor Univerziteta u Sarajevu i profesor Mašinskog fakulteta u Sarajevu. Evo sačekaćemo.

HAZIM BAŠIĆ

Dame i gospodo i ja takođe želim da vas sve pozdravim, da se zahvalim uvaženom predsjedavajućem, gospodinu Komšiću koji je potpisao poziv na moje ime i da u uvodnom obraćanju ispravim dvije greške. Dakle, trebalo je kazati bivši prorektor Univerziteta u Sarajevu i druga greška ja nisam pravni stručnjak, dakle ja sam profesor na Mašinskom fakultetu u Sarajevu. Ali kad sam već tu i kada sam prozvan dozvolite mi da u desetak minuta zajedno s vama podjelim neke dileme vezane za ovu temu.

Dakle, ja sam za to da u slučaju da BiH ode na arbitražni sud u Hagu, Međunarodni sud pravde, ja sam za to da ona ako ode da ode da pobjedi, ne da ode da izgubi i da svi zajedno imamo političku i svaku drugu štetu nesagledivih razmjera. Ja se neću baviti istorijom, ovdje smo čuli dosta istorijskih fakata, ja ću se vratiti samo dvadesetak godina

unazad, ja ću spomenuti koji pravni osnov, međunarodno pravni osnov čini temelj današnje nezavisnosti BiH. Dakle, to su prva tri mišljenja Badinterove komisije, u najkraćem Mišljenje 1. – Jugoslavija je u procesu raspadanja, Mišljenje broj 2. – Pravo na samoopredjeljenje naroda ne smije uključivati promjene granica bivših federalnih jedinica i Mišljenje broj 3. – Dosadašnje administrativne granice prerastaju u međudržavne granice. Mišljenja koja su data u okviru rada Arbitražne komisije za bivšu Jugoslaviju se ne mogu mjenjati, ona nisu sveto slovo, ali se ne mogu mjenjati. Međutim, u tim mišljenjima je dat prostor da se neke promjene u, na bazi međusobnog dogovora bivših federalnih jedinica mogu napraviti.

Vratimo se onome stavu koji nas najviše zanima, a to je Mišljenje broj 3. koji govori o transformaciji administrativnih granica u međudržavne. Ovo Mišljenje u svojoj dubokoj pozadini sadrži zapravo međunarodno pravno formuliran termin za održavanje teritorijalnoga statusa kvo. Dakle, u nultoj tački vremena, a to je trenutak sticanja nezavisnosti u situaciji ako federalne jedinice nemaju drugi dokument kojim pokazuju da su se dogovorile drugačije zadržava se teritorijalni status kvo. Kasnije ćemo malo šire elaborirati i šta to znači. Ovo načelo koje se označava u međunarodnom pravu kao „uti possidetis“ staro je preko dvije stotine godina, počelo se primjenjivati u vrijeme dekolonizacije u Južnoj Americi, nastavljeno sa afričkim državama, a završeno sa disolucijom država u istočnoj Evropi i bivšeg SSSR-a. Čak šta više na početku samo načelo, a u procesu disolucije država na istoku Evrope i SSSR-a ovo načelo postaje univerzalni međunarodni princip, univerzalni međunarodni princip koji nije dakle dio nekog uređenog sistema, nekog uređenog međunarodnog prava, al' univerzalno načelo koje Međunarodni sud pravde gotovo pa sustavno primjenjuje u sporovima kada su u pitanju granice.

Prerastanje administrativnih granica u međunarodne granice, zapravo predstavlja zamrzavanje rekli smo, zaleđivanje onoga statusa kojeg imamo u trenutku stjecanja nezavisnosti. Novonastale međunarodne granice se mogu mijenjati sporazumom, to jasno stoji i u stavovima Badinterove komisije. A u slučaju nedostatka pravnih akata iz kojih proističu pravni titulusi, pravni naslovi, titulari, dakle u slučaju nedostatka takvih akata koji mogu biti međunarodni ugovori, međusobni ugovori, i td., pravo uzima u obzir faktičku situaciju koju tvori određena državna praksa na terenu zasnovana na stvarnom i neometanom vršenju efektivne vlasti, dakle stvarnom i neometanom vršenju efektivne vlasti. Ovdje se sad radi o načelu efektiviteta. Ovaj princip koji uključuje efektivitet, proširuje princip utiposidetis i transformira ga u princip utiposidetis deefakto, dakle utiposidetis deefakto, u čijem samoj srži leži činjenica da se do vlasti došlo mirnim putem i da se vlast efektivno i neometano obavlja. Dakle, da nema se prigovora na vršenje te vlasti. Ovo se radi, rekosmo u odsustvu valjanog pravnog osnova da se donese drugačija odluka.

Prihvativši stanje defakto, Arbitražna komisija je naglasila funkciju čitavog ovog principa utiposidetis, koji ima nekoliko vidimo varijacija, na način da se sačuva mir. Dakle, da se sačuva mir i stabilnost. I u osnovi ovog principa zato je intencija da se razne interesne grupe koje postoje, koje mogu biti etničke grupe, u momentu priče o nezavisnosti, na neki način dampiraju s ciljem zadržavanja mira, odnosno sprečavanje izbijanja sukoba.

Dužan sam spomenuti i još jednu varijantu principa utiposidetis, to je utiposidetis juris. Ovaj princip podrazumijeva da su granice one koje, dakle zamrzava se pravni osnov na kojem su stečene granice. Možemo razumjeti razliku. Kod principa utiposidetis deefakto, teritorija je onoga ko njome efektivno upravlja u momentu nezavisnosti i nakon toga. Princip utiosidetis dejuris, teritorij je onoga ko ima pravni osnov na taj teritorij. Zamrzavamo pravni osnov na temelju kojeg neko ima ili nema teritorij. Sam princip utiposidetis nije jedina osnova

da se dođe do titulusa, da se stekne pravni naslov odnosno titularstvo na nekom teritoriju i to je dobro sa aspekta djelovanja ove inicijative za povratak Sutorine. Dakle, princip utiposidētis se zapravo može tumačiti i kao početni korak za potencijalni pravni naslov, dakle kao početni korak, bez obzira na činjenicu da li neko vrši ili ne vrši efektivno vlast na datom teritoriju. Dakle, pravno gledano situacija još uvijek ne mora da znači da je negativna u smislu BiH i da je u cjelosti završeno.

Granice katastarskih opština u cijelom ovom kontekstu također ne osiguravaju pravni naslov odnosno titulus. One same po sebi nisu najjači kriterij u procesu razgraničenja, kao niti privatno vlasništvo, dakle posjedovanje od strane neke etničke grupe privatno vlasništvo na spornom teritoriju, također nije nikakav teritorij.

Ja ću, zbog vremena, citirati jednu zanimljivu presudu koja se desila 1933. godine, gdje je ovaj princip primijenjen u sporu između Gvatemale i Hondurasa. Dakle, stranke su u toj parnici ovlastile arbitražni tribunal da, u slučaju da ustanovi da je neka od strana efektivno vršila vlast na spornom teritoriju, da drugoj strani omogući da pravičnu nadoknadu u teritorij ili na neki drugi način. Dakle, zašto ovo potenciram? Gotovo je izvjesno da će arbitražni tribunal u slučaju spora BiH – Crna Gora, konstatirati da već 70 godina Crna Gora neometano i efektivno tamo vrši vlast, ma koliko se to nama sviđalo ili ne. Kako Crna gora obnaša tamo vlast nema niti jedne primjedbe na to. Dakle, to je vjerovatno najsnažniji argument kojeg Crna Gora može upotrijebiti u ovome sporu i BiH u slučaju odlaska, dakle da se na drugi način ne riješi, mora biti spremna na tu činjenicu.

_____(?)
/nije uključen mikrofon/

_____(?)
Pa vi ćete dobiti vašu priliku.

ŽELJKO KOMŠIĆ

Molim vas ne dobacujte. Sačekajte, saslušajte, ako se ne slažete sa mišljenjem ne morate ga slušati. Dakle, dopustite da završi, imat ćete priliku i vi da kažete. Molim vas, pa nemojte, ne može tako. Nemojte dobacivati, očekujem da se pristojno ponašamo i saslušamo jedni druge, bez obzira šta ko od nas mislio.

_____(?)
/nije uključen mikrofon/

ŽELJKO KOMŠIĆ

Molim vas, ne vodite vi javnu raspravu.

_____(?)

Potrebno je imati u vidu da sam ja ovdje izašao da pokušam da pomognem. Dakle, oni koji su za da se uđe u ovaj proces, neka imaju u vidu i ovo što ja kažem. Izvjesno je da će međunarodni sud pravde uzeti i druge okolnosti koje mogu biti subjektivne i objektivne prirode. Jedna od objektivnih okolnosti koja se desila a vezana je za međunarodno pravni aspekt postojanja Države BiH, desila se nakon procesa sukcesije, jeste Dejtonski mirovni ugovor. U tom Mirovnom ugovoru teritorij BiH ne obuhvata Sutorinu. Dakle, budimo

spremni i na to da će međunarodni sud pravde uzeti i to u obzir, ali i neke druge subjektivne kriterije koje nama ne mora obrazlagati, a mogu se ticati očuvanja mira i stabilnosti u regionu zbog kojeg je ovaj princip, rekoh, star preko 200 godina i zaživio u međunarodnom pravu.

Ja se zahvaljujem i molim vas da u slučaju našeg odlaska da se uistinu uzmu sve relevantne pravne činjenice i moj nastup, ja vas molim da promatrate isključivo u tom aspektu.

Hvala vam.

ŽELJKO KOMŠIĆ

Hvala.

Molim vas, u slučaju da imate pisane materijale, da ostavite to Komisiji jer će i to ići pred Parlament. Zahvaljujem.

Profesor Vladimir Lukić, bivši dekan na Arhitektonsko-građevinskom fakultetu u Banja Luci je pozvan, ali ja koliko znam zbog zdravstvenog stanja nije mogao prisustvovati ovoj Javnoj raspravi.

Idemo dalje.

Gospodin Davorin Rudolf, član Hrvatske Akademije znanosti i umjetnosti i profesor međunarodnog javnog prava, u penziji.

Da li je tu? Nije, koliko ja vidim.

Idemo dalje.

Gospodin Edin Šarčević, profesor Pravnog fakulteta Univerziteta u Lajpcigu, predsjednik Fondacije Centar za javno pravo. Nije ni on tu.

Gospodin Dragan Brnjoš. Ni on nije tu.

Gospodin Senadin Lavić, profesor Fakulteta političkih nauka u Sarajevu. Ni on nije tu.

Gospodin Nedim Ademović. Nije tu.

S obzirom da od strane Ustavnopravne komisije nema više pozvanih pravnih stručnjaka, mi krećemo u drugi dio Javne rasprave po redu kako su prijavljeni diskutanti. Ja vas unaprijed molim da oprostite ako napravim kakvu grešku u čitanju imena i prezimena, jer su rukom pisani ovi formulari, pa bih pozvao gospođu Azru Kurtčehajić. Ja se izvinjavam Pošković ili Pašković ovdje piše.

Izvolite Vi ste prvi.

AZRA KURTČEHAJIĆ

Dobar dan građanima BiH, dobar dan političarima. Ja sam, već me predstavio, dakle Azra Kurtčehajić-Pošković, ljekar internista, radim u Kliničkom centru Sarajevo, inače sam i sestra Suada Kurtčehajića. Ja ću pročitati stav Akademске građanske inicijative za povrat Kruševice i Sutorine. Berlinski kongres je 1878. godine donio Odluku, član 25. da Austrougarska umjesto Osmanskog carstva preuzme upravljanje BiH i tom prilikom je utvrdio granice BiH prema Hrvatskoj, Srbiji i Crnoj Gori sa dva izlaza na Jadransko more kod Neuma

i Sutorine koji i danas važe ako nisu mijenjane odlukom Narodne skupštine BiH u skladu sa Ustavom.

U julu 1878. godine Berlinski kongres predao je svoj operat u BiH Austrougarskoj monarhiji kojoj se odobrava da BiH zaposjedne i njome upravlja. 01. novembra 1918. godine Austrougarski vojni upravitelj BiH, general Sarkotić predao je upravu nad BiH Narodnom vijeću BiH u granicama utvrđenim na Berlinskom kongresu. Odlukom Narodnog vijeća BiH je sa granicom utvrđenom na Berlinskom kongresu ušla 01. decembra 1918. godine u sastav Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca. Ustav Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca iz 1921. godine, član 135. stav 3. uređuje Zakonom o razgraničenju oblasti BiH će se razdijeliti u oblasti u svojim sadašnjim granicama. Isto tako, ako se podjela zemlje vrši Uredbom po ovom članu, Crna Gora iz 1913. godine sa Bokokotorskom, a bez okruga pljevaljskog i bjelopoljskog, važiće kao oblasti i vršiće funkciju oblasti po ovom Ustavu, član 135. stav 2.

Kao što je poznato, tadašnji Trebinjski srez sa administrativnom općinom Primorska sa dvije katastarske opštine Kruševica i Sutorina, teritorijalno je pripao oblasti Mostar u BiH. Kralj Aleksandar Karađorđević 06. januara 1929. godine izdaje svoju proklamaciju kojom obznanjuje da Ustav Kraljevine SKS prestaje da važi, Narodnu skupštinu raspušta, a političke stranke se zabranjuju i zavodi ličnu vlast. Iste godine 03. oktobra 1929. godine kralj donosi Zakon o nazivu i podjeli Kraljevine na upravna područja koji mijenja naziv države u Kraljevinu Jugoslavije, a uprave područja u 9 banovina od kojih teritoriju BiH dijeli u 4 banovine Primorska sa sjedištem u Splitu, Vrbasku sa sjedištem u Banja Luci, Drinsku sa sjedištem u Sarajevu i Zetsku sa sjedištem u Cetinju. Zetskoj banovini, pored teritorija Crnogorske oblasti iz gore navedene tačke 5. pridodati su još: Srez Dubrovački iz Hrvatske i Srez Trebinjski iz BiH, oblast Mostar, kao i dijelovi današnje Srbije i Kosova. Iz ovog se vidi da Zetska banovina nije nikakav prethodnik Crne Gore.

Ministar unutrašnjih poslova Kraljevine Jugoslavije donio je 25. septembra 1936. godine svoju Uredbu na osnovu stava 2. Paragrafa 50. finansijskog zakona za 1936. i 1937. godinu, a po odobrenju Ministarskog savjeta propisuju Uredbu o promjeni područja u Zetskoj banovini. Član 4. opština Primorska izdvaja se iz sreza Trebinjskog i pripaja srezu Bokokotorskom u sastavu sreske ispostave u Herceg Novom, broj 33.727 – 25. septembar 1936. godine Beograd.

Poslije donošenja navedene Uredbe ministar finansija konstatuje da su te promjene u poreskom pogledu izvršene rješenjem broj 67.341/3 od 12. decembra 1936. godine. Ministar finansija dalje propisuje, da bi se stanje u katastru zemljišta podudaralo sa stanjem u političko upravnom i poreskom pogledu na osnovu Paragrafa 32. Zakona o organizaciji finansijske uprave rješava, da se u katastarskom pogledu, opština Primorska koju sačinjavaju katastarske opštine Kruševica i Sutorina izdvoje iz područja katastarske uprave Trebinje i pripoji području katastarske uprave u Kotoru, „Sl. novine Kraljevine Jugoslavije! 1937 godine, broj 5417, srijeda 10. mart u Beogradu. BiH na prvom zasjedanju ZAVNOBiH-a 25. novembra 1943. godine obnovila je svoju državnost u granicama utvrđenim na Berlinskom kongresu sa dva izlaza na Jadransko more kod Neuma i Sutorine. Crna Gora je iskoristila prebacivanje dijela katastarske dokumentacije iz Trebinja u Herceg Novi i Kotor, te je njena Narodna skupština 02. septembra 1945. godine donijela Odluku o novoj administrativnoj podjeli srezova i utvrđivanje mjesnih narodnih odbora kojem je uključivala Sutorinu i Kruševicu prostor Crne Gore protivno stavu Predsjedništva AVNOJ-a od 24. februara 1945. godine, koje razmatrajući granice federalnih jedinica unutar Demokratske Federativne Jugoslavije odlučila da se granice BiH, da su one koje su utvrđene na Berlinskom kongresu. Takvo stanje ostalo je

do danas iako opština Primorska sa dvije poje Kruševica i Sutorina nikada nije bila ranije u katastru Crne Gore kao politička jedinica već u BiH.

Ustav Federativne Narodne Republike Jugoslavije iz 1946. godine uređuje član 12. da promjenu granica između republika potvrđuje Narodna skupština Jugoslavije. Ustav Narodne Republike BiH iz 1946. godine, član 13. uređuje da o promjeni granica BiH odlučuje Narodna skupština BiH. O granici između Crne Gore i BiH kojom se iz sreza Trebinje izdvaja opština Primorska sa dvije katastarske opštine Kruševica i Sutorina i prenosi u katastar Crne Gore nije odlučivala Narodna skupština BiH kako je uređeno Ustavom BiH iz 1946. godine.

U procesu raspada SFRJ BiH je međunarodno pravno priznata kao nezavisna i suverena država u granicama, identičnim granicama koje su utvrđene na Berlinskom kongresu shodno stavu Predsjedništva AVNOJ-a od 24. februara 1945. godine, jer te granice nisu mijenjane saglasno procedurama utvrđenim u stavovima SFRJ i Republike BiH na području Kruševica i Sutorine. Na ovu činjenicu nema nikakvog uticaja Mišljenje broj 3. Badinterove komisije jer ona nije bila nadležna da arbitrira po pitanju granica između republika već da daje samo mišljenje da li republike ispunjavaju uslove propisane u Deklaraciji Evropske zajednice od 16. februara 1991. godine da bi mogli dobiti međunarodno priznanje, a odluke je donosila Evropska zajednica a ne Badinterova komisija. „Oslobođenje“ od 14. januara 1992. godine je objavilo Badinterovu znakovitu izjavu datom sredinom decembra 1991. godine, da njegova komisija nije prava arbitražna komisija u njenom punom značenju u međunarodnom pravu. Jer osim pravnih izvora i regula kojim se rukovode arbitraže u ovom slučaju je naglašena osjetnija primjena opštih pravnih principa pa i uzimanje u obzir političke konstalacije što se može vidjeti u knjizi profesora Kasima Begića, Bosna i Hercegovina od Vanceove misije do Dejtonskog sporazuma.

Tako u Mišljenju broj 3. stoji da će se problemi granica, pogotovo oni koji se tiču republika, morati rješavati čim proces u SFRJ dovede do stvaranja jedne ili više nezavisnih država u skladu sa sljedećim kriterijumima. Iz ovog se može vidjeti da smo mi, a i druge republike priznate od strane međunarodne zajednice, a da je granice trebalo utvrditi po priznanju i tu je Badinter postavio određene kriterije, ali nije predviđeno da Badinterova komisija o tome arbitrira. Zato i smatramo da Internacionalni sud pravde u Hagu ima puni kapacitet donošenja odluke u slučaju spornih momenata po pitanju granica. Ali imajući u vidu da je Badinterova komisija postavila određene kriterijume po kojima će se vršiti razgraničenje između republika, ali po priznanju odnosno stvaranju nezavisne države, da ćemo ostati na tome.

U Mišljenju broj 3. stav 2. stoji demarkacione linije između Hrvatske i Srbije ili između Srbije i BiH ili eventualno drugih susjednih nezavisnih država moći će da se mijenjaju samo putem slobodnog i međusobnog dogovora. Ovim se nastojao izbjeći bratoubilački rat koji bi mogao nastati usljed različite percepcije granica. Dozvoljeno je mijenjanje granica putem dogovora. Ako nema dogovora, u Mišljenju 3. stav 3. stoji – ako se ne dogovori suprotn, ranije granice poprimaju karakter granica koje štiti međunarodno pravo.

Ova odredba je nejasna kako u prevodu tako i u originalu i šta znači ranije ili pređašnje granice. Da li su to mislili na avnojevske granice? U odredbama Mišljenja broj 3. primijenjen je princip uti possidetis koji u prevodu znači ono što se posjeduje kao princip koji je priznat prilikom rješavanja sporova nakon dekolonizacije u Americi i Africi. Ovaj princip ima opšti karakter, ima za cilj da spriječi bratoubilački rat koji bi mogao imati i mogao nastati prilikom stvaranja novih država. Ovo je najjači argument zagovornika da su prema Mišljenju

broj 3. Badinterove komisije BiH kao i Crna Gora priznati u granicama koje su posjedovale u momentu priznavanja nezavisnosti. Međutim, treba imati u vidu da je princip uti possidetis primijenjen u pravičnijoj formi kao uti possidetis juris kvi, što u prevodu znači ono što se po pravu posjeduje. Da je to tako možemo vidjeti iz formulacije posljednjeg stava ovog Mišljenja gdje stoji – ovaj princip je utoliko lakše primijeniti između republika što je na osnovu alineja 2. i 4. člana 5. Ustava SFRJ odlučeno da se konzistentnost teritorija i republičke granice ne mogu mijenjati bez njihove saglasnosti. To je već i naglasio gospodin Denis Bećirović.

Pozivanjem na specifične odredbe poslednjeg Ustava SFRJ Badinterova komisija je korigirala pravo po posjedovanju u kojoj je trebalo da primjenjujući tumačenje po svrsi izbjegne mogući bratoubilački sukob, ali ukazujući istovremeno da posjed treba biti ostvaren po pravu. E tu upravo imamo problem sa Sutorinom, jer taj posjed Crna Gora nije ostvarila po pravu. BiH shodno tome ima puno pravo da traži povrat tog posjeda od Crne Gore ili da pravnu satisfakciju potraži pred Internacionalnim sudom pravde u Hagu. Otuda Parlamentarna skupština BiH je u prilici da prvi put nakon 552 godine kao legitimno narodno predstavništvo odlučio granice BiH sa njenim susjedima, imajući u vidu da se te granice BiH su iste one koje su utvrđene na Berlinskom kongresu 1878. godine sa dva izlaza na Jadransko more kod Neuma i Sutorine.

Predlažemo da Parlamentarna skupština BiH usvoji Rezoluciju Denisa Bećirovića i zauzme stav da polazište od kojeg treba poći utvrđivanju granica BiH sa susjedima budu granice utvrđene na Berlinskom kongresu 1878. godine, a na koje su i Predsjedništvo AVNOJ-a pozvalo na sjednicu od 24. februara 1945. godine, uzimajući u obzir samo one promjene granica koje su izvršene u skladu sa Ustavom FNRJ, odnosno SFRJ i Ustavom Narodne Republike BiH odnosno SRBiH.

Toliko, hvala.

ŽELJKO KOMŠIĆ

Hvala.

Oprostite molim vas, možemo li gospođu Kurtčehajić, dobiti to? Hvala.

Profesor Omer Ibrahimagić. Molim Vas profesore, ako hoćete evo ovdje je stolica, ko god ima problema da ne može da stoji za govornicom, može odavde se obratiti.

OMER IBRAHIMAGIĆ

Dobar dan.

Ja se izvinjavam, imam problema s nogama pa ne mogu tamo za govornicom biti. Htjeo bih da iskoristim ovih nekoliko minuta koji su dati za raspravu o ovom pitanju, da sa stanovišta domaćeg i međunarodnog prava, kažem nešto o ovom problemu. Uz sve uvažavanje profesora mašinstva i stručnjaka iz geodezije, ovo nije tema za njih, ovo je čisto pravna tema. Po mom mišljenju ovo čak nije ni političko pitanje, nije ni ekonomsko pitanje. Ali, ako ga ne riješimo na pravnoj ravni kako treba, onda će biti belaja, pa će biti i političko i ekonomsko i svako drugo pitanje. Ja ću govoriti dakle sa stanovišta prava.

Ovdje se ne radi o tome da smo mi koji smo pokrenuli ovo pitanje veći patrioti od ljudi koji o ovome treba da odluče. U ovaj problem ne treba unositi emocije nego maksimalno razum i srce. BiH ima granice utvrđene na Berlinskom kongresu prije 137 godina i prema Srbiji i prema Hrvatskoj i prema Crnoj Gori. Našim susjedima danas treba ponuditi, pošto

smo svi postali u međuvremenu nezavisne i suverene države, da potpišu te granice, izuzev na onom mjestu gdje je za vrijeme SRBiH izvršena izmjena tih granica prema postupku koji su propisali Ustav BiH i Ustav Jugoslavije. Mislim da je ovdje problem nastao što je Komisija za granična pitanja i razumije se resori kojima ta Komisija pripada, pošli od jednog pogrešnog stanovišta, a to je da razgraničenje između BiH i susjeda treba praviti po principu posjedovanja a ne vlasništva na prostoru. Tako da je po tom principu Sutorina i Kruševica dvije katastarske općine pripale su kao navodno Crnoj Gori. Zanimajući jednu činjenicu, a to je da je BiH ušla u Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca 01. decembra 1918. godine sa granicama utvrđenim na Berlinskom kongresu. I ako je sad BiH i njeni susjedi nakon 70 godina su stekli državnu nezavisnost i suverenost, normalno bi bilo očekivati da BiH izađe iz te Jugoslavije sa granicama u kojima je ušla 01. decembra 1918. godine.

Vi ste ovdje čuli u prethodnom izlaganju da je Vidovdanski ustav 1921. godine rekao da će se oblasti u BiH osnivati i oformiti prema sadašnjim granicama, dakle prema granicama koje su utvrđene u Berlinskom kongresu. Trebinjski srez je pripadao oblasti Mostar. Aleksandar Karađorđević je 1929. godine uveo diktaturu, ukinuo Ustav iz 1921. godine, raspustio Skupštinu, zabranio političke stranke i 03. oktobra iste godine, koristeći se ličnom vlašću, proglasio novo ime države, umjesto Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca u Kraljevinu Jugoslavije. Umjesto što su nacionalne teritorije koje su ušle u Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca imale oblasti u okviru svojih granica pa i BiH je imala svojih 6 oblasti u okviru svojih granica, one da bi unitarizirao Jugoslaviju i poništio to nacionalno prisustvo u Jugoslaviji da budu svi jugosloveni, napravio 9 banovina od kojih je BiH podijelio čak u 4 banovine. Jedna od tih banovina je bila Zetska banovina. I nekome je naum palo u Vladi Kraljevine Jugoslavije da 1936. godine ministar svojom, zapravo Vlada ministara a onda u saglasnosti sa Vladom Uredbom može iz srezova jedne banovine prebacivati pojedine općine u druge srezove te banovine. Imajte u vidu da se ovdje radilo dakle o Zetskoj banovini, a ne o Crnoj Gori, Crne Gore nije bilo, kao što nije bilo Srbije, kao što nije bilo BiH, kao što nije bilo Hrvatske, nije bilo Slovenije, bile su samo banovine. I tom svojom Uredbom je izdvojio Primorsku općinu iz sreza Trebinje sa dvije katastarske općine Kruševica i Sutorina i prebacio je u srez Bokotorski. A 1937. godine je ministar finansija, da bi uskladio katastar i poreske obaveze po osnovu tog katastra sa upravno političkom organizacijom je tražio da se i katastar prebaci i da se te dvije općine, dakle katastarske odnosno da se općina Primorska izdvoji iz sreza Trebinje u katastar Boke Kotorske sa ispostavom u Herceg Novom.

Za vrijeme NOB-a, dakle narodno oslobodilačkog rata i pokreta, 1943. godine Crna Gora je obnovila svoju državnost, BiH obnovila svoju državnost, Hrvatska obnovila svoju državnost, Slovenija obnovila svoju državnost. Ostala je još Makedonija i Srbija koje su to uradile 1944. godine. I BiH obnavljajući svoju državnost 25. novembra na ZAVNOBiH-u u Mrkonjić Gradu, obnovila je u granicama Berlinskog kongresa i te granice je potvrdilo Predsjedništvo Demokratske Federativne Jugoslavije 24. februara. Naime, trebalo je 07. marta da se formira nova Vlada koju bi priznala međunarodna zajednica i trebalo je prethodno tome činu da se utvrdi te unutarnje granice federalnih jedinica. I samo je za BiH rečeno da su njene granice granice Berlinskog kongresa. Imajte u vidu da je to Odluka Predsjedništva AVNOJ-a. A po propisima i po Poslovniku rada AVNOJ-a, Predsjedništvo je vršilo funkciju AVNOJ-a između dva zasijedanja. Prema tome, dakle može se pretpostaviti da je to bila odluka AVNOJ-a.

I šta se desilo? Desilo se to što smo imali cijelih kasnije 70 godina ili narednih 50 godina. A to je da Federativna Jugoslavija nije bila pravna država, Federativna Jugoslavija je bila partijska država. I umjesto da se poštuje Odluka AVNOJ-a. Đilas koji je bio četvrta

ličnost u vlasti tadašnje Jugoslavije, Crnogorac, ili Ranković koji je bio treća ličnost tadašnje Jugoslavije, ništa im nije smetalo da nazovu Đuru Pucara i da mu kažu – ne diraj Sutorinu iz Crne Gore, da klepi ušima i da više nikada ne pokrene to pitanje. I time se samo može objasniti da je prošlo 50 godina skoro Federativne Jugoslavije a da se ovo pitanje nije riješilo i da su te dvije katastarske općine ostale u Trebinjskom srezu. I mi to ne bi ni znali da nije bilo jedne anegdote u dnevniku Dedijerovom u kojem je rekao kako je Blažo Jovanović, advokat, nadmudrio radnika kovača Đuru Pucara pa mu uzeo Sutorinu. I mi smo ustvari od člana Granične komisije, ove naše s kojim smo bili prijatelji, pravnikom, dobili kopiju službenih listova Kraljevine Jugoslavije iz 1936. i 1937. godine gdje smo saznali pravu istinu o tome, da su Sutorina i Kruševica iz Trebinjskog sreza i cijela općina administrativna Primorska prebačene u srez Bokokotorski. I nikada ta granica nije priznata od strane BiH i njene Skupštine koja je ovlašćena prema Ustavu da vrši izmjene granica.

Molim vas, prema tome ovdje nema emocija nikakvih, ovo je čisto pravo, nema ni politike. Mi imamo granicu sa Srbijom, Crnom Gorom i Hrvatskom i tražimo da je to nulta tačka od koje granična komisija kod nas treba da krene u utvrđivanju od međunarodnih granica BiH. Ovo ne protivrječi Badinterovom mišljenju. Badinter je sam rekao u svome Mišljenju 3. da će zemlje koje budu međunarodno pravno priznate republike, tek tada utvrđivati svoje granice i to insistira na tome da se mirno i dogovorom utvrde granice. Šta znači mirnom? Bez rata. Šta znači dogovorom? Sporazumom između dvije države nove. Šta znači ako nema dogovora? Ima međunarodna arbitraža. Ako neće druga strana da ide na arbitražu ima međunarodni sud pravde.

Crna Gora nema ni jednog pravnog osnova, ni jednog pravnog osnova, da zadrži ove dvije katastarske općine, a BiH ima hrpu pravnih dokumenata i osnova da vrati te dvije katastarske općine u BiH. Prema tome, apelovanje na dobrosusjedske odnose, na način da im se poklanjaju teritorija države BiH, ne dolazi u obzir. Mi možemo biti samo dobrosusjedski odnosi ukoliko budemo pravno i obostrano riješili problem svojih granica.

Evo toliko i hvala lijepo.

ŽELJKO KOMŠIĆ

Hvala profesore.

Idemo dalje. Profesor Jekauc. Izvolite.

ANTON JEKAUC

Ja sam svoju ulogu u ovoj inicijativi za povrat Sutorine shvatio na taj način, da mi Parlamentarnoj skupštini, odnosno Ustavnompravnoj komisiji damo puno da kažemo, fakata, elemenata i da ona može donijeti pravu odluku. Dakle, očekujem da će Predsjedništvo, na bazi ovog mnoštva podataka koje ćemo mi danas u ovoj raspravi iznijeti, omogućiti da se naša strana apsolutno pripremi za ova dva rešenja, da li je to arbitraža ili je to Međunarodni sud, Sud pravde. Dva momenta su ovdje ekonomski jako bitna u ovom momentu. Vi znate da se odvija sada spor između Hrvatske i Crne Gore oko Prevlake. Ta Odluka treba da padne uskoro. Ja zbog toga upozoravam i Ustavnompravnu komisiju i parlamentarce, da se sa ovim pitanjima treba postupati jako žurno. Dakle, treba stupiti u kontakt da se zaustavi donošenje te Odluke o Pravlaci. Jer, faktički Crna Gora uopće i ne graniči sa Hrvatskom, što će dodatno biti komplikacija za BiH, ako mi taj rok ispustimo. Vrlo sam sklon vjerovanju da naši pravni stručnjaci imaju sve elemente zrele za podnošenje te tužbe pred Međunarodni sud u Hagu.

Druga stvar ekonomska izuzetno značajna u ovom momentu je, Crna Gora je prodala pravo koncesije na istraživanja mora u Sutorini. To nemojte zaboraviti, multinacionalne kompanije nisu nikakva šala, multinacionalne kompanije su jako zaštićene i imaju svoje advokate i razne druge pravne moćnike u okviru tih međunarodnih institucija, kao što su UN itd.

Treća stvar koja je vrlo bitna, koja mijenja poziciju BiH, jeste geostrateški položaj Sutorine, izlazak na otvoreno more od 5 kilometara i 450 metara dužene te naše obale. Ja je nazivam našom, jer je kralj Tvrtko, da kažemo tu boravio, jer je kraljica Kosača, Stjepan Vukšić Kosača umro u Sutorini, jer je kraljica Katarina izašla iz da kažemo, za Rim je isplovila iz Sutorine. To su sve momenti koje mi ne smijemo zaboraviti. Ali šta je ovdje bitno? Od tih 5 kilometara i 450 metara, 1.800 metara je dubina mora između 20 i 30 metara. Mi imamo, zahvaljujući Geografskom društvu Prirodnomatemičkog fakulteta koje je izdalo knjigu, ja vjerujem da će profesor Spahić o tome govoriti, to je knjiga sa bezbroj fakata. Predlažem članovima Ustavnopravne komisije, da nabave tu knjigu, jer je tu toliko elemenata gdje se vide tačno dubine mora, da se vidi tačno stanje pozadine. U pozadini Sutorine nalazi se najviši vrh na Jadranu planine Orijen. Zubački kabao, najviši vrh na Jadranu ima 1.896 metara. Šest vrhova, takođe da kažmo su na Orijenu, izuzetno planinarski atraktivni. To je jedna, Sutorina je najatraktivnija turistička destinacija na cijelom Mediteranu. Danas se grade hoteli na površinama koje iznose milion kvadratnih metara. Nijedan veliki mega hotel se i ne pokušava graditi na manjim teritorijama. Zamislite šta mi možemo da uradimo, da uradimo od te Sutorine. Međutim zec je u šumi i mi ne smijemo sada našoj mašti puštati na volju.

Ako bi se mi odlučivali u budućem razvoju za turizam, vidite, grad Sarajevo se jako ponosi sa svoja četiri, ustvari jednim golfskim terenom koji ima samo četiri rupe. Za održavanje svjetskih takmičenja, potrebno je da postoje golfski tereni sa 16 rupa. Snimanja koja su već urađena i ova satelitska snimanja koje je uradilo Geografsko društvo, mi vidimo da je tu 8.590 hektara zemlje najkvalitetnije sa blagim nagibom, sa, da kažemo urbanističko građevinskim mogućnostima izgradnje tih objekata, sa vodom. Rijeka Sutorina je respektabilna. Ona plavi stalno Igalo i Herceg Novi, mi ne obračamo pažnju na to. To je naš susjed i, ali kada se nama dese poplave, onda se svi uzbudimo. Sutorina, odnosno taj predio Kruševice i Orijena, ima najveći broj padavina u cijeloj Evropi, više padne kiše nego u Engleskoj, više nego u Norveškoj. Na nekim mjestima, naši podaci govore da je 8 metara po metru kvadratnom godišnje, a Talijani tvrde, oni smatraju Talijani, Talijani molim vas, tvrde, kada odete i Sapijencu u Rimu, da čitavih 12 metara su oni mjerili i oni su da kažemo, za vrijeme drugog svjetskog rata imali Sutorinu držali pod svojom i ona se zvala Komuna Disatoro.

Dakle, mi kada govorimo, Sutorina je zaista nešto respektabilno i mi ne smijemo nikako zaboraviti ekonomski gledano, da je to jedna površina koja je 40 puta veća od Kneževine Monako, koja je više od 100 puta veća od Vatikana i da ne nabrajam sada od koliko je naših općina u BiH veća. Da je tu obilje vode, da je tu sasvim jedna druga pregovaračka pozicija prema NATO paktu. Ja sam doživio neki dan nevjerovatne uvrede na Hrvatskom narodnom vijeću, gdje su me optužili da, za nevjerovatne stvari, jer se zalažem da to se vrati u BiH, da i tu naša pozicija za ulazak u NATO postaje sasvim drugačija jer vi možete tu graditi poleno ... staze. Amerika ima 12 nosača aviona, dva najveća nosača aviona Enterprajs i, oni imaju 360 metara. Vi kada pogledate, tu može da stane dva najveća nosača aviona i pet kruzera. Ne zaboravite tu blizinu Dubrovnika. Ekonomski gledano, to je zaista nešto atraktivno. U blizini su da kažemo i dva aerodroma. Imate blizinu dubrovačkog aerodroma, imate blizinu Aerodrom Tivat, koji su imali sreću da sa Orijena posmatraju te

ljepote Jadrana, da se vidi Bokokotorski zaljev, da se vidi naprijed do Visa, da se vidi Pelješac, da se vidi Korčula. Da vam ne govorim šta to znači turistički, koja je to atraktivnost.

Dakle, krajnji oprez. Našim delegatima, želim puno sreće i borbenosti, da se donese pravilna odluka, jer svoju ulogu nikako ne zamišljam drugačije, nego pružanje brojnih tih podataka, ekonomskih parametara, šta to znači i to sam objavio i u nekoliko intervjuua u novinama, a objavili smo i u okviru Geografskog društva jednu publikaciju, koju najtoplije preporučujem svima. Dakle, želim vam mnogo sreće u tim našim nastojanjima da Sutorinu vratimo. Tuđe nećemo, ali svoje ne damo.

ŽELJKO KOMŠIĆ

Hvala.

Idemo dalje. Gospodin Avdo Hebib. Dobro, onda ako se vrati, stavićemo ga natrag.

Gospodin Enver Halilović. Idemo dalje.

Gospodin Muriz Spahić.

MURIZ SPAHIĆ

Uvaženi predsjedniče, Predsjedništvo, gospođe i gospodo parlamentarci, uvaženi gosti, sve vas iskreno pozdravljam.

I, svoj današnji ekspozé ja sam napisao i to ću pročitati i biće vrlo kratak. A onda smo oko toga napisali, pa ću ja predsjedavajućem i Parlamentarnoj skupštini ovo dostaviti, i da to bude naš doprinos. I, pozvao bih sve ostale da i oni možda tako učine, jer bi to bilo i najbolje je li. Prije nego što pređem na ovo, ja sam iz Udruženja geografa BiH, predsjednik tog Ugduženja, a ne kako gospodin Jekauc kaže Geografsko društvo. Da je po tom drugom društvu, onda možda danas je ne bih bio ovdje. To je jedna stvar. I druga, ja sam univerzitetski profesor, doktor Muriz Spahić i ja sam geograf po vokaciji.

Geografska proučavanja granica na jugoistoku BiH i području katastarskih opština Kruševice i Sutorine, je geografski prostor koji se u kolokvijalnom poimanju definiše kao Sutorina. Bazira se na kartografskim istorijsko-geografskim metodama koje su u geografskoj naučnoj metodologiji poznate i opće prihvatljive. Istorijsko-geografska analiza područja Sutorine bazirana je na istorijskim dokumentima čije su prezentacije našle mjesto u istorijsko-geografskim kartama, pa su to rekonstruktivne karte koje su u nauci relevantne za vizuelizaciju tekstualnih i istorijskih činjenica.

Istorijske činjenice mogu se prenositi na karte koje prikazuju horološku ili teritorijalnu cjelinu na koju se odnose. One mogu biti svjetske, kontinentalne, regionalno-geografske i državne cjeline. Istorijske činjenice i geografske karte koje ih izražajno i vizuelno demonstriraju su kompatibilne sa istorijsko-geografskom stvarnošću, što podrazumjeva da bez čitanja teksta se mogu sticati znanja o istorijskim događajima koje geografske karte tretiraju i pripadaju poznatim kartografsko-geografskoj metodologiji, tretirana kao čitanje karata. Ovdje plediram da je geografska karta sada osnova za ono rasuđivanje koje je ovdje pretočeno i u naučni članak u Akti geografije BiH.

Dakle, ovo je jedan naučni metod koji je opće prihvatljiv i da se shvati ovdje da nije to u onom smislu - ja nešto našao itd., već to je opće prihvaćena metodologija u geografskoj nauci. Saznanje objektivne stvarnosti sa geografskih karata na kojima je dat geografski

inventar, prezentiran geografskim toponomastikom i toponimijom, mogu rekognostirati oni koji su duboko ušli u suštinu geografske nauke. Prema tome, geografi historijsko-teritorijalni i geografski razvoj saznavaju iz mnoštva naučnih materijala koji se prezentiraju i geografski naučnim radovima na školskoj geografiji. Pevashodno se naučna kartografska rekognosija odnosi na prostor nacionalnog teritorija koji nalazi svoje mjesto osim unauci, još i u nastavnim sredstvima, koji su u interesu školske geografske edukacije.

Ova činjenica gografe definiše da se mogu baviti i da mogu oko ove oblasti razgovarati u onom dijelu koji se odnosi na historijsko-geografski i teritorijalni razvoj Sutorine. Dakle, u ovom kontekstu geografi pripadaju ovoj oblasti, da o njoj mogu adekvatno govoriti sa geografskog aspekta, a pravnici sa pravnog aspekta. I u tom kontekstu pozivam sve prisutne i ovi koji se bave ovom oblašću, da govore ono za što jesu validni, a ne ovdje da slušamo neke koji nisu validni, a duboko ulaze u pravnu osnovu, iako ne znam da li imaju i suštinskog odnosa u onom smislu razumjevanja tog prava.

Kartografskom hronologijom praćene su historijske činjenice teritorijalnog razvoja BiH, pa time i prostor Sutorine, o kojem je na današnjoj sesiji riječ. Historijsko geografski razvoj praćen od 1377.godine, kada je Sutorina još u vrijeme Tvrtka I Kotromanića bila u sastavu BiH. Daljnje etape teritorijalne pripadnosti BiH su nedvosmislene, o čemu svjedoče historijske činjenice pretočene na historijske karte. Kontinuitet svoje bosanskohercegovačke pripadnosti direktno je potvrđen Berlinskim kongresom 1878.godine, što je historijska činjenica i prezentirana pismenim dokumentima. Na bazi ovih dokumenata, izvršen je geodeski premjer BiH u dogovorenim berlinskim granicama, od 1881. do 1884.godine. Geografski premjer je bio osnova za izradu topografskih karata, razmjere jedan, R jednako 1:150000 uvezani u atlas BiH. To su detaljne geografske karte koje ucrtanim granicama uokviruju geografski prostor BiH, koje je ona unijela u zajednicu bivših Jugoslovenskih republika od Kraljevine SHS do Avnojevske Jugoslavije. Austrougarske topografske karte su neizbrisive. Krunski dokaz utvrđenih granica sa dva izlaska BiH na Jadransko more i to kontinentalno poluočnim, u prostoru Neum – Klega i drugi, tipično kontinentalni na ulazu u Bokokotorski zaliv. Austrougarske granice BiH priznate su od strane AVNOJ-a i tako tretirane geografskim kartama, sve do 60-tih godina prošlog stoljeća. Osnovno pitanje se nameće nedvosmisleno - zašto nakon tog perioda Sutorine i njenog prostora nema na geografskim kartama, a bile ranije, učene ranije u školama itd. a ne postoji niti jedan dokument u kojem je taj prostor kartografski isključen iz BiH? Drugim riječima ne postoji niti jedan dokument, čuli smo o tome nekoliko puta, koji to isključuje, pa na taj način onda kartografski instituti ne rade ucrtavanje Sutorine i njenog prostora u sastav BiH.

Šta je područje Sutorine? Ovo geografska identifikacija. Prema georeferenciranim granicama koje su prikazane geografskim kartama, područje Sutorine obuhvata jugoistočni dio BiH u području istoimene rijeke i čini dio Mediteranske regije koja se ubraja u zavalu, sa sutorinskim primorjem i ima površinu prema našim podacima 85,9 km kvadratnih. Popularno, ja volim to reći, da se stekne taj dojam koliko je to, to je 85,9 miliona metara kvadratnih. Vraćanjem u posjed BiH produžila bi se njena granica za oko 44,5 km. Sutorina izlazi na Jadransko more u dužini od 5,45 km, od čega ona u ulazu u Toparski zaliv u dužini od 1,8 km, ima abisalnu obalu, dakle na dubinama preko 17 metara. A ostatak od 3,65 km je terigena fluvijalnog nanosa Sutorine i ima dubine najviše 6 metara, na odstojanju od obale 300 metara.

Na osnovu svega rečenog, Sutorina je nedvosmisleno teritorij BiH, a s obzirom da nije u njenom posjetu, prema svim kriterijima oduzimanja, valja se tretirati kao uzurpirana u korist

susjedne Republike Crne Gore. Kada je potpuno dokazano da Sutorina ima uzurpirani status, to nalaže državnim institucijama i političarima na kraju je obnašaju, da započnemo bilatelarne razgovore o njenom povratu BiH. Argumente o našem vlasništvu nad Sutorinom su više nego evidentne, o čemu se detaljnije može informisati iz prvog naučnog članka o Sutorini - uzurpiranom teritoriju BiH, od grupe autora koji ću vam kasnije dati.

Ukoliko susjedna Republika ... BiH ne bude pristala i sa ovim argumentacijama, onda BiH kao sve druge demokratske zemlje svijeta imaju pravo da traže arbitražu pred Međunarodnim sudom pravde. Ovo tim prije što će sudsko rješavanje amnestirati naše političare svake odgovornosti pred stavnovnicima, odnosno građanima BiH, a onda pred sopstvenim biračima, zašto su dali Sutorinu drugoj državi. Ratifikacija granica podrazumjeva dogovor kome prethodi saznanje o istoj materiji, od onih koji su duboko ušli u ovu tematiku, pa je i ova današnja rasprava organizirana u tom kontekstu. Da je već ranije sve dogovoreno, onda ne bi bilo mjesta za ratifikaciju, jer bi Badinterova bila posljednja, a očito nije.

Udruženje geografa u BiH izdaje naučni časopis – „Akta geografije BiH“. U sklopu te izdavačke aktivnosti, za ovu priliku je izdalo posebno izdanje pod nazivom – „Sutorina“, koje dostavljamo članovima Parlamentarne skupštine. I, u ovom posebnom izdanju ima dovoljno argumenata da se udube čitajući i da onda će očito na kraju donijeti ispravnu odluku.

Hvala vam na pažnji i ja predsjedavajućeg molim da ove separate, ne znam kome ću dati,

ŽELJKO KOMŠIĆ
Ovdje, ovdje.

MURIZ SPAHIĆ
a ovu diskusiju i ovo sada ću ovdje vama predati.

ŽELJKO KOMŠIĆ

Zahvaljujem.

General Ismet Alija, molim vas je li tu? Hvala, je li tu? Nije, dobro. General Ismet Alija rekao sam.

ALIJA ISMET

Uvaženi predsjedavajući, dame i gospodo, poštovani parlamentarci.

Neću se ponavljati. Mislim da je i previše činjenica izneseno. Što bi se reklo – za pametnog, dosta. Ja sam Alija Ismet, general u mirovini, doktor pravnih nauka u zvanju vanrednog profesora. Pozdravljam vas ispred Udruženja generala BiH.

Lično sam obavio razgovor sa generalima iz BiH, tačnije RS-a i Federacije iz sva tri konstitutivna naroda. I mogu vas izvjestiti da dominira slijedeći stav. Da se usvoji Rezolucija o Sutorini i da se temeljito pretrese ovo pitanje, kao i da se mirnim i demokratskim putem i pravnim činjenicama i sredstvima rješava i ispravi do sada učinjena greška, uz maksimalno uvažavanje i razvijanje dobrosusjedskih odnosa sa Crnom Gorom.

Hvala vam lijepo.

ŽELJKO KOMŠIĆ

Zahvaljujem generale.
Gospodin Hasan Balić. Izvolite gospodine Baliću.

HASAN BALIĆ

Ja ću govoriti kao sudija Međunarodnog suda za ljudska prava za BiH i kao univerzitetski profesor. Prvo hoću da kažem da podržavam Rezoluciju o Sutorini gospodina Bećirovića, jer došlo je vrijeme za naplatu računa. Mir je vrijeme kada se računi naplaćuju. Nema nijedne države u okruženju koja nije dužna BiH. Nema tu prijateljstva ili neprijateljstva. Tu imaju neki interesi državni, ljudski Mi smo na putu kao ozbiljna država, član UN-a, Crna Gora je ozbiljna država član UN-a i Sutorina treba samo da podstakne pozitivno rješavanje tih odnosa. Mi ne zabadamo trn u oko. Presuda Međunarodnog suda pravde kaže, BiH protiv Srbije i Crne Gore, da sve pozitivne obaveze koje se nameću Srbiji, odnose se i na Crnu Goru. Međutim, mi u to, u ovom momentu ne ulazimo. Treba nam mirno rješenje Sutorine. Svjesni smo da dugo vremena faktičku vlast tamo ne vršimo i dejure, tu vlast tamo ne vršimo. Ovo je vrlo težak ispit i za Crnu Goru, za njen dalji put ka EU.

Zbog toga bih samo rekao da je ovdje naša namjera bonatide, a to je dobra namjera da se pomogne našoj državi i Crnoj Gori. Ne treba gubiti iluzije da jedan broj državnika koji obnašaju vrlo visoke državne funkcije, neće biti za ovo i vrlo teško kće biti dobiti saglasnost, ako dođe do spora da idemo na Međunarodni sud pravde. Neće, neće oni koji imaju dvojna državljanstva, njima je to ovaj, neprijatno, ali će se morati pomiriti kada vide koliko je javno mijenje BiH, dakle svi narodi BiH, su da se uredi mirnim putem granice BiH prema susjednim državama i da se vrati BiH ono što je nepravilno od nje oduzeto. Prije nego što dođe, ako se ovo kako je rekao profesor Ibrahimagić, ne riješi mirnim putem i treba da ide na Međunarodni sud pravde, on je do sada izdao svega 25 pravnih mišljenja, savjetodavnih pravnih mišljenja. Među tim mišljenjima ima jedan broj i ovih međunarodnih razgraničenja. Pa bih vas molio, prije nego što i odemo na Sud, treba da zatraži naše Ministarstvo pravde, da zatraži savjetodavno mišljenje toga Suda, istina ono nije obavezujuće, ali se jako poštuje.

Hvala vam još jednom.

ŽELJKO KOMŠIĆ

Hvala gospodine Baliću.
Gospodin Jusuf Pušina, nije tu, dobro.
Profesor Enver Imamović. Nema profesora.
Gospodin Hasan Hadživdić. Dobro, hvala gospodine Hadživdiću.
Gospodin Nihad Aličković.

NIHAD ALIČKOVIĆ

Poštovanje svima i dobar dan.

Moje ime je Nihad Aličković, pozdravljam Ustavnu komisiju i nadam se da će donijeti odluku koja nama ide u prilog, a to je državi BiH.

Prije svega moram da naglasim da se državna pitanja ne mogu i ne smiju donositi u ovoj zemlji nikada više onako, čisto preko ruke. Što znači da o svakom državnom pitanju od sada, treba da učestvuju građani, stručnjaci, pa ako treba da kažem čak i djeca ove zemlje, jer

oni su budućnost. Ja ću danas gledati da navedem, pošto se neću osvrtni uopšte na pravne činjenice, jer stručnjaci su tu da o tome pričaju, ali ću se osvrtni na ljude koji se osvrću i koji se bukvalno bave, hajde da kažem, pravnim činjenicama, bave se tumačenjima, najviše ljudi koji nemaju apsolutno nikakvu ni stručnu, niti bilo koju drugu vezu sa tim. Molim vas da to uvažite. Ja vas kao Komisiju molim, zaista molim, da gledate ko šta govori. Evo ja neću pričati o pravnim aspektima, ali molim vas ... pravnike razumijete.

Ja moram iznijeti par stvari, a to su neregularnosti u proceduri, prije svega o sklapanju Ugovora o granicama između BiH i Crne Gore. Ovo bi trebao da bude u suštini jedan šok i meni je žao što nisu mediji tu, trenutno da prenesu ovu vijest, ali osnivanjem Komisije za utvrđivanje granica, neko je dao, neko u ovoj instituciji, dao je doznajna da nema spora. Mi tražimo prije svega da se utvrdi ko je odlučio da nema spora? Na osnovu čega je utvrđeno da nema spora između dvije države?

Znači, samim uspostavljanjem Komisije za granice, dajemo do znanja da nema spora. Niko još javno nije objasnio, zašto nema spora i na osnovu čega je ta odluka donešena? Takođe, Komisija za granice isto tako, nije nadležna da utvrđuje spor. Ona je nadležna da crta graničnu liniju između dvije države i to da je crta onako kako država treba da izgleda u njenim granicama, priznatim granicama, ali ne da crta po rijekama itd. kao što smo našli dokumente koji se ne mogu naći na sajtovima Parlamentarne skupštine, niti Ministarstva civilnih poslova, ali se mogu naći u Crnoj Gori. Jer oni ne kriju šta se radilo. Zašto? Zato što je neko odlučio, nije znao da li treba da ide granica preko rijeke, dva metra iza ili ispred, pa je rekao crtaj po sredini rijeke. Znači bukvalno tim riječima vam navodim iz dokumenta koji je nađen na stranicama Crne Gore o uspostavljanju granica.

Molim vas takođe, znači ponavljam još jednom, da Komisija za utvrđivanje granica nije nadležna niti ima pravo da tumači niti Badinterovu komisiju, niti pravne činjenice. Vi gospodo nemate to pravo da radite, vi niste zaduženi za to. Vaše je, kada se završi etapa broj 1. koja se zove – utvrđivanje spora, da se pojavite vi i ucrtate liniju granice između dvije države. I onda ćemo vam mi biti na tome zahvalni.

Ja bih volio da Komisija za granice skine odgovornost sa sebe, ako smatra da postoji, da se pravi pritisak na nju ovim putem, da nam Komisija za granice saopšti ko je donio odluku da nema spora između ove dvije države na teritoriju Sutorine i Kruševice. Gdje su zapisnici o tome, gdje su stenogrami? Ko su ljudi Komisije koji su utvrdili da nema spora, na osnovu čega je to utvrđeno, kada su vam gospoda akademici, profesori, od 2000.godine, dostavljali dokumente sa jasno prikazanim sporom. Objasnite mi kako uspjete doći onda do Komisije za utvrđivanje granica, za crtanje granica, pardon. Molim vas, ovi geodeti, sociolozi, informatičari, metalostrugari itd. molim vas, vi se nemojte baviti pravom. Nisam ni ja pravnik, ali sam za ovih 4,5 mjeseca naučio pravo za razliku od vas, jer me interesovao teritorij moje zemlje. Naučio sam ga za ovih 4 mjeseca i ja i moj kolega samo iz razloga, zato što nećemo dozvoliti da se više državna pitanja tretiraju čisto onako preko ruke.

Što se tiče ... /kratko isključen mikrofon/ evo ja ću ponoviti još jednom, ja se izvinjavam. Ponoviću još jednom. Znači nepravilnosti koje su bukvalno nađene u dokumentima Crne Gore za uspostavljanje Ugovora granica između BiH i Crne Gore. Jedno od nepravilnosti ću navesti. Pošto sve iz BiH izlazi puta tri, ili puta šest, ili puta devet, što znači da su svakom predsjedanju, svakom dogovoru, svakom donošenju odluka itd. ljudi iz Komisije morali prisustvovati u broju minimalno šest, da bi imali kvorum i donosili odluke u ime BiH. Naći ćete najmanje donešenih tri odluke gdje ih je prisustvovalo pet. Kako je to

moguće? Znači to pitanje želim bukvalno evo da kažem, ne da zapišete ali će vam se dostaviti ta određena pitanja na koja tražimo odgovore – kako neko može donijeti odluku u manjini, ako ne ispunjava broj članova koji treba da budu prisutni?

Takođe, u određenom periodu od 2000.godine, do 2014., to jeste evo već '15. u komisijama za granice možete naći daktilografe. Ja ne osporavam i ne ponižavam te ljude bez daljnjeg, ali to nisu ljudi koji trebaju da crtaju liniju granice između dvije države. Isto kao što ja ne mogu da se bavim politikom, zato što nisam političar, zato što nemam političke reference, zato što nemam pravne reference itd. Znači ne mogu ti ljudi obavljati tu funkciju.

Za kraj, još jednom molim vas da shvatite ovo kao državotvorno pitanje, ovo je stvar koja je probudila državotvornu svijest u građanima širom cijele zemlje. Ljudi su zainteresovani za ovo pitanje, naučili su argumentaciju gotovo kao i mi svi, napamet je znaju. I ja vas molim da to uvažite i da ove ljude shvatite ozbiljno.

Hvala vam još jednom.

ŽELJKO KOMŠIĆ

Zahvaljujem.

Gospođa Aiša Telalović, ako sam ispravno pročitao.

AIŠA TELALOVIĆ

Dobar dan. Ja sam Aiša Telalović, po zanimanju sam magistar međunarodne politike i diplomatije. Neću ponavljati sve one stvari koje su danas već prethodno rečene. Samo ću pročitati ukratko pismo podrške koje je Inicijativi za povrat Sutorine u sastav matične države BiH, poslala grupa bosanskih Amerikanaca, odnosno američkih Bosanaca.

U pismu se kaže – pozivamo sve građane BiH da zahtijevaju od svojih legalnih predstavnika da u Parlamentarnoj skupštini ponište prethodni Ugovor, dogovor o Sutorini postignut na Vijeću ministara BiH, jer niko nema pravo da trguje teritorijom bilo koje države, pa ni BiH.

Potpisnici ovog pisma su profesor, doktor Kenan Arnautović, profesor, doktor Esad Boškailo, profesor, doktor Emir Festić, profesor, doktor Mirsad Hadžikadić, profesor, doktor Emir Hodžić, profesor, doktor Migdat Hodžić, doktor nauka Dženita Pašić, profesor, doktor Rešad Pašić, profesor, doktor Amra Šabić-Alreiz i doktor nauka gospođa Azra Terzić.

Drugo, pročitat ću prijedlog ispred ... akademske građanske inicijative za povrat Sutorine i Kruševice u sastav matične zemlje koju upućujem Ustavnoj komisiji. Ovom prilikom se zahvaljujemo Komisiji i svim predstavnicima organa vlasti koji su pristali na ovako otvoren dijalog. Zaista se nadamo da će takva praksa biti nastavljena i ubuduće i u drugim stvarima.

Učesnici Javne rasprave o Sutorini, održane 24. februara 2015.godine, u Parlamentarnoj skupštini BiH, predlažu nadležnim institucijama BiH slijedeće:

1. Da Predsjedništvo BiH što prije odbije Prijedlog ugovora o državnoj granici između BiH i Crne Gore, usvojen na 111. sjednici Vijeća ministara BiH, 6. novembra 2014.godine.

To se odnosi na zaključak 111. sjednice Vijeća ministara koji glasi, citiram – „Vijeće ministara BiH utvrdilo je Prijedlog ugovora o državnoj granici između BiH i Crne Gore, zaključeno je da Ministarstvo civilnih poslova dostavi Prijedlog ugovora Predsjedništvu BiH u daljnju proceduru“ To bi bio prvi prijedlog.

2. Da Predstavnički dom Parlamentarne skupštine BiH u razumnom roku, ali što prije, usvoji Rezoluciju o Sutorini koju je predložio poslanik Denis Bećirović, kao četvrtu tačku dnevnog reda na trećoj sjednici Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH, održane 15. januara ove godine, dopunjenu slijedećim zaključcima današnje javne rasprave.
 1. Da Parlamentarna skupština BiH naloži Vijeću ministara BiH osnivanje odgovarajućeg stručnog tijela, odgovarajućeg stručnog tijela koje će pripremiti prijedlog o unutrašnjim aspektima pitanja katastarske opštine Sutorina i katastarske opštine Kruševice.
 2. Da Predsjedništvo BiH inicira formiranje odgovarajućeg stručnog tijela koje će pripremiti prijedlog o vanjskim, odnosno međunarodnim aspektima pitanja Sutorine i Kruševice i treće, veoma važno,
 3. Da nadležne institucije BiH osiguraju potpuno transparentan rad stručnih tijela opisanih pod 1. i 2. što podrazumjeva redovno objavljivanje biografija stalnih i zamjenskih članova tih tijela, odluka o formiranju tijela, dnevnih redova, zaključaka svih sjednica, stenograma i konačnih prijedloga ovih tijela na web stranicama Parlamenta BiH i Predsjedništva BiH, tako da o pitanjima naše državne granice, ne bismo morali čitati na web stranicama Vlade Crne Gore, kao što je to sada slučaj.

Hvala puno.

ŽELJKO KOMŠIĆ

Hvala.

Idemo dalje. Akademik Jusuf Mulić, nije tu. Hvala.

Gospodin Enes Durmišević. I on nije tu.

Gospodin Enis Omerović. Ni on nije tu.

Gospodin Alen Mahović.

ALEN MAHOVIĆ

Moje ime je Alen Mahović, dolazim isto iz Građanske akademske inicijative za povrat Sutorine i Kruševice u sastav BiH. Prije svega pozdraviću sve prisutne, a posebno uvažene članove Ustavnopravne komisije.

Ja bih samo nekoliko tačaka, vrlo kratko, pošto smo već čuli neke pravne aspekte a i vjerujem da će biti još dodatne argumentacije. Radi se naime o slijedećem. Ovdje se radi o interesu bosanskohercegovačkih građana, bez obzira odakle ti građani dolaze, da li su iz Sarajeva, iz Trebinja, iz Banja Luke i Širokog Brijega. Dakle, ako bi uspjeli vratiti ovaj teritorij, za što postoje realne šanse, interesi za koje se mnogi ljudi danas pitaju koji su naši interesi – očigledno je, ako bi uspjeli vratiti taj teritorij..... oko granica. Ja mislim da je, ne samo ja, nego mnogi misle zapravo da su to neopravdani strahovi. Zašto? Zašto naši određeni

političari namjerno stvaraju strahove građanima BiH da će doći do komplikacije situacije? Evo, recimo oko granica, mi imamo očigledno neke probleme na granici sa Hrvatskom, međutim treba napomenuti da ti sporovi su neovisni od pitanja spora oko Sutorine i Kruševice, odnosno mi pokrenuli ovo pitanje ili ne pokrenuli to pitanje ovi postojeći sporovi nas još uvijek čekaju. Hrvatska to može pokrenuti ali to ne garantuje za Hrvatsku da će ona biti uspješna u pokretanju spora, jer da napomenem Hrvatski predsjednik Franjo Tuđman je 1999. godine potpisao sa našim predsjednikom Sporazum o granicama, što jako otežava poziciju Hrvatske na Međunarodnom sudu.

Dakle, i naša Komisija za granice, i to da napomenemo, ona govori o delimitaciji, o crtanju granica, što je njena nadležnost. Oni, sasvim je u redu da se uzima katastar za crtanje granice i da se usaglašava, znači crtanje granice pomoću katastra, međutim oni su apriori uzeli da katastar iz Sutorine i Kruševice nije sporan. Mi smatramo da je itekako sporan, i na to ljudi već upozoravaju 12 godina, ljudi su slali upite iz Parlamenta BiH Vladi BiH, odnosno Vijeću ministara, Ministarstvu civilnih poslova još 2008. godine, 2012. godine. Šta su dobili za odgovor? Vrlo štire i nejasne odgovore. Mi moramo biti precizni, ako smatramo da možemo vršite razgraničenje pomoću, time da priznajemo da su katastar Sutorine i Kruševice u Crnoj Gori moramo prvo zaključiti kako je taj katastar završio u Crnoj Gori, na koji način i da li je to legalno. Kada to utvrdimo onda možemo crtati granice na tom području.

Hvala vam lijepo.

ŽELJKO KOMŠIĆ

Hvala.

Prof.dr. Suad Kurtčehajić.

SUAD KURČEHAJIĆ

Pozdravio bih Ustavnu komisiju, pozdravio bih parlamentarce, pozdravio bih javnost koja se, vidim, u velikom broju odazvala.

Ja mislim da je ovo jedan od najznačajnijih državotvornih trenutaka BiH od Dejtona. Zašto? Jer se radi o jednoj teritoriji koja je BiH protivpravno oduzeta. Ja ću vam reći tačno, to je datum 02. septembar '45. godine, Crna Gora nije imala pravo, njena Narodna skupština je donijela odluku da inkorporira u svoj sastav Sutorinu i Kruševicu. Sa aspekta međunarodnog prava ona se već tad našla u protivpravnoj aktivnosti. Moram vam nešto reći, da je naše tadašnje rukovodstvo reagovalo možda bolje nego političari od Dejtona do danas. Zašto? '47. Pokrajinski komitet ... partije BiH je tražio Sutorinu natrag. Narodna skupština Crne Gore je zasijedala i odbila je to. '63. godine ponovo je Rato Dugonjić, koji je bio predsjedavajući tada Socijalističke skupštine, od '63. socijalistička je bila BiH, sudskim putem tražio povratak Sutorine. Zaglavilo je to u ladicama. To je jako važno iz razloga jer jedini argument s kojim će Crna Gora, po mom mišljenju, moći ići, ako dođe do internacionalnog suda, jeste ..., ovo neće po Badinteru ići. Ovo je jako žalosno, i to je maloprije bio komentar, da nam nepravnici tumače pravo. Da li biste vi svojoj djeci dali da vam ja kao stručnjak za pravo operišem dijete? Sumnjam. Tako isto mi smo danas dozvolili situaciju da nam predavanje drže ljudi koji zaista nisu, bolje je da su šutili ako to nije njihova struka, znate.

To je nama, ono što je zaista propušteno jeste od '95. da se postavi pitanje Sutorine puno prije. Ja moram reći da je bilo pokušaja, prof. Jusuf Mulić, on nije danas, žena mu je umrla, napisao je i neki dopis, mogla je to pročitati jedna djevojka, on je uložio 12 godina rada u to da se to uradi. Jednostavno političari to nisu akceptirali. Moj profesor Omer

Ibrahimović, kod kojeg sam bio asistent i viši i magistrirao, doktorirao i na neki način sam njegov nasljednik, je prije četiri godine to dostavio članovima Predsjedništva. Nisu na to puno obraćali pažnju. Takođe znam da su neki političari bili u tom pogledu aktivni, mislim da je Šemsudin Mehmedović ovo pitanje postavljao dosta i prije Denisa Bećirovića. To su argumenti jer Crna Gora će reći zašto nismo pokazali nikakvu zainteresovanost za Sutorinu. Ja ne znam, možda je čak da je i Željko Komšić, ako se ja ne varam, negdje 2007., '08. pominjao to pitanje. Mislim da je bilo to, znači mislim da ne griješim.

Znate, radi se o jednoj stvari, Sutorina nije izmišljena stvar, Sutorina je zaboravljena stvar. 69 godina je uticalo da se to zaboravi iz naše svijesti, iz našeg uma, iz naših emocija. U ova četiri mjeseca mi smo Sutorinu vratili u srca i u umove ljudi. Ovo neće proći tako lako, tako jednostavno ... Badintera. Evo, sad ću vam ja reći kad se dotaknemo Badintera, Badinterova komisija je li htjela, prvobitni njen je stav bio kad su gledali koje države ispunjavaju uslove za nezavisnost, pa je rekla da ispunjava uslove Makedonija i Slovenija, Hrvatska nije kontrolirala svoj teritorij, po međunarodnom pravu to je bilo ispravno. Znate kako je Njemačka rekla ne zanima nas više Badinterova komisija mi ćemo priznati sa i bez Badintera Njemačku(?) I onda je Badinter promijenio svoje gledanje i dao je uslove koje je Hrvatska mogla da ispuni da bi bila priznata. Jedan.

Pod dva, pogledajte Mišljenje broj 2 Badinterove komisije. Na kraju tog Mišljenja kaže se da se Srbima mora dati najveća razina koju nacionalne manjine imaju. Badinter je pretvorio Srbe u nacionalnu manjinu. To i danas ... u Mišljenju broj 2. Mi znamo da su Srbi konstitutivan narod u BiH što znači da je Badinter davno raspakovan, a ne kao neki političari koji kažu ne smijemo raspakivati Badintera.

Pod tri, Bosna je priznata bez ikakvih entiteta '92., znači, godine, 06. i 07. aprila, mi imamo danas entitete.

Pod četiri, Srbija je po Badinteru trebala imati Kosovo, ona ga nema. Ovo vam samo govorim pravno.

Peta stvar, Badinter se sam ogradio da nije komisija u punom kapacitetu. A sad ću vam malo tumačenje da kažem. Pošto, kad čitate Badintera imate prije nego što daje mišljenje ..., imate situaciju gdje Badinterova komisija kaže – s obzirom da će doći do ... Jugoslavije stvaranja novih nezavisnih država pojaviće se problem pitanja granica. Znači, Badinter nije uslovio priznanje postavkom bilo kakvih granica, nego je rekao doći će do stvaranja, znači, država i pojaviće se problem granica koji treba da se riješi u skladu sa sljedećim kriterijima. Znači, pitanje rješavanja granica je uslijedilo nakon Badintera. Mi, kao što je moj profesor rekao, imamo granice koje su neprikosnovene, koje su utvrđene Berlinskim kongresom. Mi imamo granice koje je priznalo Predsjedništvo AVNOJ-a. Ovdje ..., ovo što smo podijelili svim poslanicima, ovdje su zvanični dokumenti, ovdje u fus noti, dosta je sitno, moraće se vidjeti, stoji jasna situacija da je Predsjedništvo AVNOJ-a reklo da Bosna ima da uđe u granicama utvrđenim Berlinskim kongresom. Zato se Crna Gora našla u protivpravnoj aktivnosti. Još jedno crnogorsko mišljenje je bilo, kaže Crna Gora da su i njima dali Sutorinu, i odgovor je bio, kaže – pogledajte daju nam kotorski i keranski srez. Da, ali su se pozvali na godinu '31., ... granicama pozivom na popis '31. kada Sutorina i Kruševica nije bila u sastavu kotorskog sreza. Znači, nije Predsjedništvo napravilo nikakvu grešku. Hoću da vam kažem, znači sa tog aspekta.

Sljedeća stvar, kad uzmete utis possidetis pravilo, ..., znači, to je pravilo, ja bih rekao, potpunog kapaciteta. To nije utis possidetis samo pa ko je jamio jamio je, nego po posjedu je po pravu. Znači, šta se htjelo tim? Prva stvar da se izbjegne rat, bratoubilački, da se mirnim putem razgovara. Treća stvar, mora se određen posjed ako se postavi prigovor pravno dokazati. Završetak tog pravila kaže da se poziva i da je to lako s obzirom na situaciju u SFRJ i njenu ustavnost i pozivaju se na član 5. stav 2. i 4. koji kaže da se granice republika ne mogu mijenjati bez saglasnosti republika. E Crna Gora je upravo tu u prekršaju, ona je bez saglasnosti BiH, nikada ni jedan predstavnički organ BiH nije Suturinu aminovao Crnoj Gori, a bilo je jasno ustavnost, član 12. SFRJ je predviđao da mora proći verifikaciju Federativne Narodne Republike Jugoslavije ... i mora dati saglasnost Republika BiH ... Ustav Narodne Republike BiH od 31. januara '46. godine. Crna Gora je to mogla ... Znači šta je nama Crna Gora uradila? Vratila nam je lovišta, mi smo prije 10 dana raskrinkali jednu prevaru Crne Gore, lovišta, tzv. sela Kruševo i Vučevo su uvijek bila bosanska. Zato nema promjene na mapi od Berlinskog kongresa, mi ne znamo šta nam je to Crna Gora dala. Ovdje su ti dokumenti, znači ovdje imate kompletno četiri dokumenta u ovoj ..., gdje crnogorski poslanik kaže – mi Bosni samo vraćamo ono što je njeno. Tu su znači u vrijeme ustaške vlasti, vrijeme NDH, dva sela, znači, s kojima je Bosna ušla praktično u II svjetski rat se suprodstavila ustaškoj vlasti. I šta je uradila Crna Gora? Ona je inkorporirala Sutorinu i Kruševicu i ta dva sela. I onda nam je vratila jednu teritoriju a zadržala drugu. Znači, oni su, sad se može čitav događaj vidjeti, oni su rekli Đuri Pucaru – Đuro, daj da mi tebi ovo vratimo a ti nama ne diraj pitanje Sutorine i Kruševice. I Crna Gora je trgovala našom teritorijom za našu teritoriju. Tako da se ne moramo brinuti, to vraćanje je prošlo pravnu proceduru, mi Crnoj Gori nismo ništa obavezni, njihovi zahtjevi, ako dobijemo Sutorinu, da ćemo im morati vraćati lovišta nisu tačni. Ovdje je dokumenat da je prošla pravna procedura, ovdje stoji u zapisniku da crnogorski poslanici govore da je to bosnino i da je uvijek bilo bosnino. Znači, tu je bila jedna od prevara.

Hoću da vam kažem, ovo je toliko ozbiljno pitanje da ono zahtijeva posebnu elaboraciju. Zato je Rezolucija Denisa Bećirovića ... značajna, ona je ..., ona traži ... ozbiljnije razmatranje po pitanju Sutorine. Nakon tog ozbiljnijeg razmatranja imaće prilike da se naši i političari i građanstvo još dublje upoznaju, a žele da se upoznaju, o ekonomskim aspektima i značaju ... To je nama nešto što će svim građanima omogućiti da jeftiniju robu imaju praktično, dadžbine su nam nametnuli u Pločama i stalno nam to povećavaju. Tako da, ovo je nešto ... se mi moramo boriti. Meni naprosto nije normalno, ja ću vam reći, da Hrvatska koja ima stotine kilometara morske obale se kao lav bori, ne za kopnenu granicu, za morsku granicu sa Slovenijom, morsku, neda joj pristup otvorenom moru. Crna Gora koja nama hoće da ospori našu legitimnu borbu za 600 godina našu teritoriju. ... 600 godina teritorija. U isto vrijeme se nama želi to osporiti i nama treba da se kaže da bi mi trebali imati dobrosusjedskih odnosa. Nama su dali prigovor, najveći prigovor je bio na početku da mi kvarimo dobrosusjedске odnose. Ako Crna Gora zaista bude fer bila, nakon što se upoznaju njeni građani, nakon što se upoznaju njeni političari, nisu se ni oni upoznali, za sada u medijima se ne govori kako je ona dobila Sutorinu, za sada se oni pozivaju na argumentaciju naših protivnika i stalno se drže Badintera. Ako se oni upoznaju, oni zaista ako budu čestiti i ako budu držali do čojstva bez suda bi nam trebali to vratiti. Preko 600 godina je BiH u posjedu a do dana današnjeg ona nije priznala nikome vlasništvo nad Sutorinom. I još jedna ... da vam to kažem gdje se griješi, uvijek se govori da su dubrovčani nama dali nekakva dva izlaza na more. Moram nešto reći, Dubrovčani ništa nisu mogli uzeti Osmanlijama da bi dali. Dubrovčani su svake godine porez sultanu davali, ... dva ..., sljedeće godine kada dođu dva donesu novi porez ta se dva vrata. Mleci su to uzeli ... do ..., i oni su vratiti a Dubrovačni su plaćali. Oni su platili Austrougarskoj da pritisne Mletke da vrati to, da vrati taj, tako da je to

bio period od nekih, ja bih rekao, 10-ak, 12 godina koji nije bio kontrolisan u okviru tada Bosanskog pašaluka.

Zato bih htio da ovo podržim. Nema pravo niko da napravi ... mišljenja nikakve komisije, ni ... i da kaže mi nemamo pravo. U pravu postoje dva tumačenja. Jedno je autentično, to je onaj ko je stvario pravnu normu, to je Badinterova komisija. Ona se više ne može sastati, pretpostavljam pola nije živih, to tumačenje možemo završiti, zaboraviti. I drugo je tumačenje organa u primjeni. Najveći organ u primjeni je Internacionalni sud pravde u Hagu. Pa gospodo, zar mi tražimo nešto drugo osim da Sud u Hagu presudi čija je Sutorina. Mi nećemo da zakomplikujemo odnose sa Crnom Gorom. Ako treba Crna Gora da dobije Sutorinu nek im da Sud u Hagu a ne da im daje naš Parlament. Kada im nije dao ni jedan parlament BiH dok je bila zajednička država, dok je pitanje Sutorine imalo puno manji značaj. Da im naš Parlament da, pa to bi bilo vrijeđanje inteligencije naše. To se naprosto ne smije desiti. Pa zato i postoji spor, niko nije 100% u pravu. Ja ću vam reći, jedini argument, po mom mišljenju, koji će Crna Gora moći ..., neće to moći piti puno vode. Badinter će biti jedan od kriterija ali smo iznijeli stvari da se Badinter vezao za našu ustavnost. Pa hojmo da vidimo, evo pretpostavimo da je neki Đuro Pucar dao i Trebinje, '90. dao Trebinje, da li to znači da bi '92. godine Trebinje ostalo u Crnoj Gori. Po tom principu identična situacija, nije se Badinter mogao vezati za Ustav iz '46., ... za pozitivni ustav koji slijedi liniju kompletno '46.

Ono što je nama značajno Crna Gora je prema propisima tadašnjeg prava jednostavno napravila protivpravno djelovanje i upravo zato mi imamo pravo da tražimo tu povrat. I ovo je jako važno. Mi ovaj problem moramo internacionalizovati, mi moramo donijeti zakon, specijalni zakon da Sutorinu i Kruševicu smatramo sastavnim dijelom BiH, da prekinemo jednostavno .../veoma teško se razumije/... Crna Gora nema argumente, ona će se pozivati na ... i ona će pokušati da princip utis possidetis prikaže na ovaj način. Međutim, ... nije slučajno se pozvao na ustavnost Jugoslavije, da ne govorim ono što je i rečeno da odredba Mišljenja 3. stav 3. kaže, u slučaju nedogovora vrijede ranije ili pređašnje granice, što znači mogli su koristiti ... postojeće granice. Koje su to ranije granice? To mogu biti samo granice AVNOJ-ske ili granice Berlinskog kongresa. Mi ne moramo dalje za ulazak u EU, mi ne ... tražiti da nas susjedi priznaju, mi ćemo insistirati na granicama koje su utvrđene Berlinskim kongresom. To su identične ... današnjim granicama osim ove Sutorine i Kruševice i promjena koje su regularno izvršene. Te promjene možemo prihvatiti jer su izvršene u skladu sa postojećim pravom dok je vrijedilo, dok je bila Jugoslavija.

Znači, mi moramo ovu stvar usvojiti Rezoluciju, moramo oformiti novu komisiju koja će se baviti pitanjem Sutorine. Ta komisija ne bi smjela biti sastavljena od ljudi koji su učestvovali, ja bih rekao u ovakvom sramnom prijedlogu i onda treba to elaborirati i ići na jednu, ja bih rekao, širu raspravu sa crnogorskom akademskom i političkom scenom. Da se pusti jedan period, ali prije toga treba donijeti zakon da smatramo Sutorinu i Kruševicu sastavnim dijelom Bosne i da prekinemo ... To je jedina tačka gdje možemo imati, po mom mišljenju, problem. A što se tiče Badintera mislim da tu neće biti ozbiljniji problem jer će sud suditi po svim mogućim kriterijima, ne samo Badinterovim, ali i po Banditerovim imamo uporišete samo Banditera treba znati čitati. Isko kao što bih ja htio reći, ja kada gledam televizor ja ne vidim signal, bez signala nema slike. Tako isto, jedan je rekao političar da, nek mi neko pokaže da je, da su AVNOJ-ske granice ja ću poderati svoju diplomu. Jesu AVNOJ-ske granice, znači kad se ide dublje ... Badinterom mi dolazimo do AVNOJ-skih granica. Pogledajte prije Mišljenja 3. da upravo Badinter ne postavlja pitanje granica nego da će se naknadno rješavati pitanje granica i da će biti problema, i daje ... Pa onda u kakvim smo mi granicama priznati? On je postavio princip utis possidetis nakon priznanja, nakon stvaranja

država. Znači, mi smo mogli biti priznati samo u AVNOJ-skim granicama, a onda je kriterij rješavanja sporova bio taj koji je postavljen.

Zato vas molim da zaista Parlamentarna skupština BiH bude na nivou, da ne dozvoli viceve o Bosancima koji su pričani pored ove priče radi Sutorine, ja sam dijete bio kad mi je otac pričao kako je Blažo Jovanović prevario Đuru Pucara i dobio Sutorinu kada smo išli prema Dubrovniku, da jednom pokažemo i vjerujte mi da će nas puno više respektovati naši susjedi ako budemo znali da se borimo za ono što je naše.

Hvala vam.

ŽELJKO KOMŠIĆ

Zahvaljujem.

Prof. dr. Salko Čampara. Odustao.

Dr. Mirsad Priganica. Je li tu, oprostite? Hvala.

MIRSAD PRIGANICA

Dakle, ja sam dr. Mirsad Priganica, doktor filozofskih nauka sa Sveučilišta u Zagrebu, gostujući profesor na Institutu za filozofiju u Gracu.

Ja bih ovdje kao čovjek koji se bavi, znanstvenik koji se bavi 15-ak godina najintenzivnije bosanskom prošlošću, poviješću države Bosne, naglasio ovaj historijsko ontološki aspekt ovoga problema Sutorine, a manje pravni ostavljam ljudima koji su se više uputili u tu problematiku od mene. Naime, odakle geneza problema Sutorine i uopće Sutorine kao takve, kao dijela teritorije Bosne i Hercegovine. Naravno, ovdje je to već naznačeno u osnovnim crtama od Kralja najvećeg sina ove zemlje i vladara ove zemlje Kralja Tvrtka. Dakle, to je period '70-ih godina 14. stoljeća kada Tvrtko oduzima oružano taj teritorij od Zetskog vojvode Nikole ... Od tada, dakle skoro punih 650 godina taj teritorij faktički povjesno, po povjesnom pravu pripada BiH.

Ono što želim naglasiti je ovaj aspekt borbe za svaki pedalj, svaki centimetar i svaki milimetar bosanskog teritorija. Danas se, ne samo negira bosanski suverenitet, negira se cjelovitost povijesno naslijeđenog bosanskog teritorija i bosanske države. Borba za Sutorinu, za ovaj ja bih ga nazvao bosanski filozofski pozitivistički problem, dakle nešto što u jednom svom longanu dugoročno ima autološku dimenziju, je borba za bosansku državnost i teritorijalnost. To želim naglasiti kao ovdje jedan filozof po profesiji, po vokaciji i u tom smislu pred nama je velika zadaća i napor u ovom pravcu. I ako se vidi da bosanci istrajavaju na ovakvim stvarima koje izgledaju minorno, ali one su suštinske, onda se niko više neće usuditi napadati ovaj bosanski suverenitet, cjelovitost teritorijalni i nitko neće pokušavati negirati, suštinski pokušavati negirati bosansku državnost. Bosanska država je sveta. Bosna je nekad bila slavna zemlja, nažalost mi smo rudimentalno povijesno obrazovani. U naše srednje škole i univerzitate trebamo uvesti svom svojom silinom značaj historije kao predmeta, značaja bosanske državnosti i bosanske medijavalne povijesti, mi to nemamo, da bismo stekli ovaj historijski osjećaj za BiH. Naše pućanstv, građani, pa i Akademska zajednica je nedovoljno upoznata sa slavnom Bosnom, pazite. Mi imamo kompleks inferiornosti, ponašamo se pasevistički, moramo konačno napraviti jedan kopernikanski ton, obrat ka aktivizmu, ka borbi za BiH, jer mi to zaslužujemo. Ova zemlja to zaslužuje. Ovo je zemlja za koju se treba i polagati živote. Pazite, mi smo dužni našim djedovima, baštini, kao baštinici, medijavalne i velike povijesti BiH, da je branimo. Nju su osnovali Stjepan II Kotromanić i

Tvrtko, ona seže do Huseina Kapetana i nitko nema pravo, ovdje želim to naglasiti u Parlamentu, da više nikad se neće desiti da bilo kakva odluka iz Parlamenta, kad je u pitanju suverenitet i državni teritorij BiH, izađe neprodiskutirana i neargumentirana od strane Akademske zajednice i građana.

Hvala lijepo.

ŽELJKO KOMŠIĆ

Zahvaljujem.

Gospodin Hasan Kreho. Izvolite.

HASAN KREHO

Poštovanje Ustavnopravnoj komisiji i vama prisutnima bosancima i hercegovcima.

Ja želim, pošto sam državljanin BiH, rođen u Zenici, član nevladinog sektora, član Udruženja „Akcija građana“, želim da nešto kažem i konkretno. Nećemo ovdje nikom držati predavanja, a gospodi pravnicima da poručim, imali ste gospodu kao članovi komunističke partije i kao članovi Saveza komunista još puno prije '90. godine da reagujete, da sa svojim titulama stavite pitanje Sutorine na Skupštinu BiH i da time pokažete koliko ste i stručni i vrijedni, koliko ste bosanci i hercegovci.

Da nije bilo AVNOJ-a 1943. godine i zapamtite gospodo, bravar Josip Broz Tito vam je dao BiH i meni i vama. Mi nismo uspjeli sačuvati tu segmentu Sutorine. Jer vidite ovo, tada su zauzete Avnojske granice koje mi nismo znali sačuvati, šutilo se, Akademska zajednica je šutila, učila nas je u osnovnim školama, u srednjim školama, na fakultetima pogrešno gdje su granice BiH. I zapamtite, nemojte omalovažavati neke druge ljude koji nemaju stručnu, pravnu osposobljenost. Ja sam sudski vještak dipl.ing.mašinstva i puno više znam nego neki pravnici. Kao prvo, predlažem Ustavnopravnoj komisiji da se stavi van snage prijedlog koje je Ministarstvo civilnih poslova uputilo u Vijeće ministara i dalo u parlamentarnu proceduru ad akta odma zaustaviti, prihvatiti Rezoluciju gospodina Denisa Bećirovića u punom kapacitetu kao podlogu da se pitanje Sutorine uputi na Međunarodni sud u Hagu jer imamo pravnog osnova po tom pitanju. Jer mi smo u pravnom smislu posjednici. Mi nismo uzurpirali i mi nismo vanknjižni vlasnici, mi u knjigama imamo u gruntu da smo mi vlasnici tog dijela BiH.

Drugo, samo još da kažem ovo da Rezolucija gospodina Bećirovića povlači još jednu rezoluciju o kojoj bi se trebalo zauzeti isto stav na Skupštini BiH da se svi osude oni koji su ćutali, a obnašali su izvršnu i zakonodavnu vlast, a pitanje Sutorine su izmjestili i iz udžbenika i obrazovnog procesa, iz parlamentarnih procedura, kakva je takva je bila država, imali smo priliku da kažemo, nije to bilo jednoulje i jednopartijska država, neki su i robijali svog mišljenja, trebamo i to cijeniti.

Znači, ad akta komisiju raspustiti, državnu komisiju za granice raspustiti, formirati od stručnih, kompetentnih ljudi, zaustaviti parlamentarnu proceduru, tu mora Sud BiH zauzeti stav, jer se radi o teritoriji BiH. Prema tome, parlamentarna procedura se zaustavlja sa usvajanjem Rezolucije gospodina Bećirovića i donošenjem još jedne rezolucije protiv onih koji su zapostavili predmet Sutorine, jer mi se sad ko budimo nakon toliko godina. I da kažem još jednu stvar, nadam se da ćemo dobiti na Međunarodnom sudu u Hagu to. Pošto smo sada u jednom faktučkom stanju Dejtonskog sporazuma predlažem da se teritorija Sutorine proglasi distriktom, da se ne remeti 5149 i to ne može niko polagati ekskluzivno pravo. Vidim da se

neki smijulje na nekim televizijama, već kao mačak hoće omrsit brke, nek oni to proguraju pa ćemo onda mi to prisvojiti sebi. Ne. To ima ekskluzivno pravo da bude distrikt. I prema tome o tome ne bi trebalo biti riječi.

Znači, podhitno zaustaviti proces usvajanja ove po meni vrlo čudne i nekompetentne i nestručne i ne bosanskohercegovačke odluke, mislim ta komisija ne zaslužuje više ni da prima jedan fening iz budžeta, jer ja kao poreski obveznik ne želim da finansiram jednu takvu komisiju koja je donijela jednu takvu sramnu odluku.

Hvala lijepa.

ŽELJKO KOMŠIĆ

Hvala.

Gospodin Ismir Smajić.

ISMIR SMAJIĆ

Dobar dan. Ja sam Ismir Smajić, prije svega želim da pozdravim Komisiju i prisutne.

Šta reći nakon ovakvih govornika i nakon ovoliko dokaza. Prije svega želio bih da kažem da se osvrnem na prvo izlaganje gospodina predstavnika Državne komisije za granice gdje su njihovi glavni argumenti da teritorij Sutorine nije popisan za vrijeme popisa stanovništva, te da nije bilo osnova za počinjanje razgovora, jer je za vrijeme međunarodnog priznanja BiH Sutorina bila u sastavu Crne Gore. To je apsolutno, prema ovome možemo vidjeti u čijem interesu radi ta komisija i prema tome u ime studenata, izvinjavam se zaboravio sam na početku predstaviti ja sam predsjednik Asocijacije studenata Prirodno matematičkog fakulteta Univerziteta u Sarajevu, pa prema tome u ime studenata Univerziteta u Sarajevu predlažem da na sljedećoj sjednici Parlamentarne skupštine BiH ova Komisija bude raspuštena, te da se formira nova.

Ja nisam u poziciji da govorim o nekim pravnim aktima, kao prirodnjak odnosno student Prirodno matematičkog fakulteta imam mišljenje da su oni u korist BiH, te u smislu prirodnih vrijednosti BiH, vraćanjem Sutorine u svoje granice BiH dodatno će obogatiti svoje prirodne vrijednosti, a koje su sa ekonomskog stanovišta neizmjerni, te se nadam da će studenti stručnjaci i naučnici u budućnosti svoja terenska istraživanja i naučne rodove pisati na teritoriji, odnosno na bazi teritorije Sutorine odnosno teritorije BiH. Također u ime studenata Univerziteta u Sarajevu predlažem da se usvoji Rezolucija o Sutorini gospodina Bećirovića na idućoj sjednici Parlamentarne skupštine BiH.

Toliko, hvala.

DAMIR ARNAUT

Gospodin Nuriya Omerbašić.

NURIJA OMERBAŠIĆ

Poštovano predsjedništvo, dame i gospodo, sve vas pozdravljam.

Drago mi je da je ova tema došla na dnevni red da narod o njoj progovori. Da se predstavim, ja sam magistar ekonomskih nauka Nuriya Omerbašić, predsjednik Instituta za mir u suživot civilizacija u Sarajevu. Taj Institut i ime inicirao je gospodin Klinton, predsjednik Amerike, mi smo čekali hoće li neko drugi odraditi to u državnom nivou, pa pošto nije onda je taj Institut formiran kao Udruženje građana „Fondacija“.

Na prvom redu treba, hoću da istaknem moje opredjeljenje i zahtjev da u ime mira i suživota budućih generacija ovu Rezoluciju gospodina Denisa Bećirovića treba podhitno usvojiti. Pod drugo, slažem se sa onom gospodom prije mene što su predlagali ovu Komisiju treba prvo odma hitno raspustiti, ne dati im ni dinara više da primaju platu jer su se obrukali, osramotili su i struku i nauku i sebe kao članove.

Ovo što hoću sad da kažem, siguran sam da je ovo jedan istorijski dan za državu BiH iz jednog razloga što ovo pitanje, ako se ovako postavi da mi usvojimo ovu Rezoluciju, praktično se sa ovim gospodo stavlja pravna država iznad pojedinca diktatora. Stavlja se Parlament i država iznad pojedinaca koji oduzimaju narodu vlast, oduzimaju narodu hljeb i život, sve su im oduzeli. Ovo pitanje je izuzetno značajno zato što objedinjava interese svih građana sa cijelog prostora države BiH po svim segmentima, po pitanju političkom, ljudskom, moralnom i svakom drugom aspektu, a posebno što je gospodin Jekauc istakao ekonomsko stanovište.

Ja ću skratiti ovo, ali ne mogu da ne kažem parolu koja mi se duboko urezala u sjećanje kada su bile februarske demonstracije prošle godine a ta parola i dan danas ponekad bude ispred Predsjedništva i na njoj piše – Mi nismo Bošnjaci, nismo Hrvati, nismo Srbi, nismo Bosanci, nismo Hercegovci, nismo ni jedan od tih naziva, mi smo gladni svi. Gospodo to narod je rekao dušom i srcem. Međutim, političari i u zakonodavnoj i u izvršnoj vlasti nikako da shvate. Oni su svojim radom za 20 godina dozvolili da mi imamo sada situaciju da na štednim knjižicama ima 9 milijardi, a u isto vrijeme imamo 300.000 penzionera koji imaju penziju koliko je ima pojedinac u vlasti za jedan topli obrok. Gospodo, zamislite tu moralnu katastrofu da sadašnja vlast sebi dozvoljava da jedan pojedinac ima samo za njega, samo za jedan obrok koliko 300.000 penzionera što imaju za sve obroke, za sve članove domaćinstva i za sve druge troškove, pa to je moralna sramota, to je katastrofa za ovu našu vlast izvršnu i zakonodavnu i td.

I zato, Institut za mir i suživot civilizacija pokrenuo je moralni pokret, ovo je moralno pitanje, ovo je katastrofa od morala i od uma ljudskog, na šta smo se mi sveli. Mi moramo mjeriti najviša primanja, ne plate, najviša primanja u omjeru od 5-6 penzija. Ne možemo mi izmišljati nekakve nazive tim primanjima pa onda reći plata je ovolika, kad im sabereš primanja to je strahovito, katastrofalno je to. Mi moramo to uvesti i ja sam s ovim završio. Pozivam u moralni pokret da se priključe svi parlamentarci i sva izvršna vlast i zakonodavna da preokrenemo list. Molim vas gospodo, zar nije sramota nas ovdje u Bosni da nam Njemački ministar i Britanski ministar govori da trebamo socijalno stanje poboljšati, jer su sada stotine hiljada gladnih obilaze kontejnere. Eto molim vas učinite nešto za narod, a s ovim Sutorinom, usvajanjem ove Deklaracije Denisa Bećirovića, to će biti prvi korak da se sluša narod, prvi korak u interesu naroda, učinite to ja vas pozivam.

Hvala lijepo.

DAMIR ARNAUT

Gospodin Merim Serdarević.

MERIM SERDAREVIĆ

Dobar dan. Pozdravljam sve prisutne i čestitam svima koji su danas ovdje i koji se bore za ono što je nama najsvetije, a to je naša BiH, država svih nas.

Moram iskazati poseban ponos što su se ovdje ujedinili svi oko ovog pitanja i mladi, i stari, i Srbi, i Hrvati i Bošnjaci i svi ostali građani BiH. Ja sam zaboravio reći ja sam Merim Serdarević, prodekan za studente na Pravnom fakultetu Univerziteta u Sarajevu. I zaista imam veliko zadovoljstvo da kažem da svi studenti Univerziteta u Sarajevu, kao i profesori i kolektiv kompletan Pravnog fakulteta, ali i studenti Univerziteta u Sarajevu, jer sam član Studentskog parlamenta Univerziteta u Sarajevu i predstavljamo 40.000 studenata, mogu reći da smo svi jednoglasno za povrat Sutorine u BiH. Dovoljno smo čuli argumenata od naših istaknutih profesora i akademika, ovim putem im se posebno još jednom zahvaljujem, jer ovo je jedinstven slučaj da je Akademska zajednica se ujedinila, stala u odbranu interesa BiH i pokazala da intelektualci kada hoće mogu učiniti dosta toga, mogu preokrenuti stvari u ovoj državi. Pametnom je jedna dosta i ja mislim da je glavni zaključak današnje sjednice i nadam se da će ga poštovati i naši zastupnici u Predstavničkom domu da Međunarodni sud pravde odluči kome Sutorina pripada. Mi kao dobri susjedi mislim da bi prvo trebali punuditi arbitražu, a ako naši susjedi to odbiju onda idemo sa tužbom i ako Međunarodni sud kaže da je Sutorina Crnogorska ja je više nikad neću spomenuti.

Hvala vam još jednom i nadam se da ćemo i dalje ovako biti jedinstveni u borbi za BiH.

DAMIR ARNAUT

Gospodin Ševal Kovačević. Nije tu.
Gospodin Šaćir Šošević.

ŠAĆIR ŠOŠEVIĆ

Poštovani predsjedavajući, poštovane dame i gospodo,

Ja sam se naravno javio da pokušam svojim mišljenjem dati doprinos današnjoj raspravi, a prije svega Komisiji koja će na bazi ove rasprave i drugih dokumenata trebati da formuliše odgovarajući prijedlog prema Parlamentu. Da se predstavim, ja sam diplomirani ekonomista i ing. geodezije, inače sam se 40 godina bavio prostornim planiranjem, urbanizmom, i td.

Dakle, u toj aktivnosti su granice područja bile temelj na bazi čega smo takve dokumente donosili. Uvijek se pri donošenju od prostornih planova općina do državnih uzimalo od nadležnih direkcija i uprava podloge, a na njima su bile naznačene i granice. Naravno, vi znate da su to uglavnom uprave ili direkcije za imovinsko pravne, geodetske i druge poslove. Kao geodeta moram napomenuti, jer to nije do sad niko rekao, da u ovom periodu od 2. svjetskog rata pa na ovamo, naravno na osnovu odgovarajućih zakona, bilo je i vršena su geodetska snimanja, premjeri izrađivani planovi, dokumentacija, elaborat i td. Po zakonima ta aktivnost je morala da prati i izlaganje na javni uvid takve dokumentacije. Naravno, nakon tog izlaganja primjedbe su bile rješavane ili na neki način finaliziran taj posao kroz izradu odgovarajućih planova i elaborata. Meni nije poznato da u toj aktivnosti je neko zvanično pokretao pitanje Sutorine.

Drugo, prilikom donošenja prostornih planova, a bio sam učesnik, konkretnije bio sam direktor Urbanističkog zavoda BiH i radio neposredno kao planer na izmjenama i dopunama Prostornog plana BiH, podsjetit ću vas to je jedini plan na državnom nivou koji je 1981. godine rađen i naravno usvojen od strane tadašnje Narodne skupštine Republike BiH. I taj dokument, ne pominjem opštinske i nižeg ranga planove, je morao proći javnu raspravu i prošao je javnu raspravu. Nakon toga ga je donijela Skupština kao nadležni organ. Nije mi

poznato da je neko u tom periodu pokretao pitanje Sutorine, a pogotovo zvanično intervenisao u smislu korekcije granica i td. Naravno, trebam napomenuti da u tim dokumentima, odnosno konkretno Prostornom planu BiH, Sutorina je bila u Crnoj Gori. Dakle, to su činjenice, mislim, zaista pomažemo sami sebi, posebno komisiju ukoliko ukažemo na sve bitne elemente koji mogu uticati na donošenje odluke.

I naravno moja je sugestija zaista, da prije svega komisiji koja će formulirati prijedlog i izvještaj prema Parlamentarnoj skupštini, da se bude veoma mudro prilikom donošenja odluke. Kad to kažem, htio bih da primijetim, osim danas gospodina Antona Jakauca, uglavnom su Bošnjaci koji sam i ja, izlazili ovdje i učestvovali u ovoj Javnoj raspravi. Koliki je interes medija da dovede do kraja, da upravu ovu Javnu raspravu, evo vidimo. Ja moram konstatovati da, kad se pozivam na mudrost treba dobro ocijeniti kako će koji prijedlog proći u Skupštini. Mi očekujemo da nam sudovi to rješavaju. Ma zaista apelujem da se dobro zamislimo kako će prijedlog, bez obzira koji je prijedlog, proći naše organe. I s tim bih završio, da u svemu nađemo mjeru, uvažavajući zaista veliki trud i dobronamjernost ljudi koji su se potrudili da iznesu argumente i utiču na neki način da se što pravilnije ova problematika shvati. Žao mi je što je rasprava, da kažem, samo s jedne strane i na kraju, logično je da historičari pričaju sa historičarima, ukrštaju argumente, pravnici sa pravicima, inženjeri ili ne znam i td., dakle svako u okviru svoje struke, što se dešava kad se dođe do nadležnih organa.

Evo toliko, ja se zahvaljujem.

DAMIR ARNAUT

Gospođa Amila Omersoftić.

AMILA OMERSOFTIĆ

Cjenjeni skupe ja sam ovdje inženjer, prema tome apsolutno uvažavam stav profesora Ibrahimagića da, dakle, o pravnim pitanjima razgovaraju pravnici. Međutim, kao inženjer postavljam jedno pitanje inženjersko je li, kad god nešto hoćemo da krenemo onda moramo imati idejni projekat, dakle imamo Rezoluciju kao ideju da se traži povrat Sutorine u granice BiH, dakle ta ideja definiše automatski i cilj, ali onda u idejnom projektu realizacije postavlja sljedeća pitanja – Da li se ideja može realizirati, šta se dobiva a šta gubi u takvom pokušaju, koji je način da se realizira ideja, ko je realizator, koliko košta realizacija i ko će je platiti? Dakle, o tome, to je nešto vjerovatno što će morati donijeti i Parlament bez obzira ako se odluči da ide u ovo, dakle moraće ovaj idejni projekat definirati na bazi da li naših diskusija ili ne znam nekih argumenata.

Međutim, ja sam ovdje došla očekujući da ću naći odgovor na tri pitanja koja sam sebi postavljala tokom slušanja ovih diskusija. A prvi je, dakle polazeći da je Badinterova komisija bila polazište UN-a u priznavanju država u raspadu, sukcesiji Jugoslavije, dakle Badinterova komisija je davala pravne savjete onome ko je priznao države i BiH u UN-u. Pitanja koja postavljam, kada je Badinterova komisija govorila o granicama, tada se pozvala na dva dokumenta koje su uradili Predsjedništvo BiH i Vlada BiH i naveo da je to objavljeno u „Službenom glasniku SRBiH“ od 23. decembra u kome stoji, ja ću vam samo pročitati, ovdje posebno ističem, ističemo – Da BiH nema niti će kao nezavisna država imati ikakvih teritorijalnih pretenzija prema bilo kojoj susjednoj državi i da neće voditi nikakve neprijateljske propagandne aktivnosti protiv bilo koje susjedne države uključujući korištenje naziva koji bi u sebi sadržavali teritorijalne zahtjeve. Ako pretpostavimo, dakle, govorim dakle zaista ne, ne kao neko ko tvrdi nego, da je Kraljevina Jugoslavija nastala i međunarodno priznata Versajskim ugovorom, onda sam se uvijek pitala zašto je Dejtonski sporazum

potpisan u Parizu i da li je Dejtonskim sporazumom gotovo stavljena tačka na međunarodno postojanje Jugoslavije, odnosno Dejtonskim mirovnim sporazumom kao međunarodnim ugovorom iza koga su stale međunarodne, dakle garanti je li, su uspostavljene nove države, uspostavljena BiH koja u svom članu 1. Ustava kaže – Republika BiH, čije će zvanično ime od sad biti BiH, će nastaviti svoje pravne postojanje po međunarodnom pravu sa unutrašnjom strukturom modificiranom kako je ovdje određeno i sa postojeće međunarodno priznatim granicama. Ko je priznao granice BiH, ja sad to pitam i koje su? I kako te granice, kad smo ušli u UN jel', dakle možemo mjenjati i kako dakle imamo dva načina, dakle prema Mišljenju Badinterove komisije koja govori o međunarodnom pravu, dakle izmjene mogu ići mirnim putem – dogovorom. A dakle ostaje sad pitanje da li pravnim putem, da li tužbom možemo ići i to je ono dakle što sada mora prije naše odluke biti ono što sam vam govorila o idejnom rješenju, da li mi to možemo vratiti, kojim putem, gdje, kako i ko će to realizirati? Dakle, ovdje sam zaista postavila pitanja šta su međunarodno priznate granice BiH u Dejtonu kada je BiH potvrđena, odnosno kada se Jugoslavija raspala?

Hvala lijepa.

ŽELJKO KOMŠIĆ

Hvala.

Gospođa Svjetlana Nedimović.

SVJETLANA NEDIMOVIĆ

Zahvaljujem što ste mi dali priliku da se obratim i pozdravljam.

Obraćam vam se kao delegatkinja neformalno društveno-političke organizacije POKRET! za socijalnu pravdu Sarajevo. Kako su mnogi prije mene već rekli, ovo je izuzetno ozbiljno pitanje i ne mogu se preko ruke donositi odluke o ovoj zemlji, ne može se ovom zemljom trgovati, ne može to činiti šačica ljudi u naše ime. Slijedeći taj princip da se Sutorina ne bi ponovila ne može se nastaviti praksa potpisivanja izjava i nekakvih kompakta, sklapanja dilova, krojenja ekonomskih reformi i mjera štednje na račun radnih ljudi i građana koje nam se, kao ono juče šte se ovdje usvajalo, predstavljaju kao evropsko opredjeljenje, a kojima se rasprodaju naše rijeke i šume, naše tvornice pretvaraju u tržišne centre dok radnike tuče i hapsi naša policija, a mi srozavamo ovu zemlju u sirovinsku bazu i inkubator jeftine radne snage za narednih možda 600 godina. Mora se pričati o Sutorini, ali kako to da se ne pitamo mi radni ljudi i građani kada šačica ljudi pretvara cijelu zemlju u Sutorinu rasprodavajući i privatizujući sve što je naše. Stoga predlažem slijedeći onaj princip da nam se ne ponovi Sutorina, otvorenu sjednicu na temu juče prihvaćene Izjave i tzv. kompakta, odnosno Sporazuma EU za navodno rast i zapošljavanje kao okvira naše ekonomske strategije jesmo li mi radni ljudi i građani zapravo za takav pakt.

Zahvaljujem.

ŽELJKO KOMŠIĆ

Hvala.

Još imamo jednog prijavljenog diskutanta, to je gospodin Zlatko Hadžidedić.

ZLATKO HADŽIDEDIĆ

Poštovano predsjedništvo, poštovani parlamentarci i građani, ja sam Zlatko Hadžidedić doktor političkih nauka utoliko se ja usuđujem na neki način baviti pravnim

pitanjima jer smatram da sam i tokom svog obrazovanja i tokom svog bavljenja stručnog se dovoljno bavio pravnim pitanjima, da eto uzimam sebi to pravo, kao i neki drugi koji su sa Fakulteta političkih nauka došli pa se predstavljaju kao pravni stručnjaci.

Prije svega bih želio da se obratim svom učitelju i prijatelju, neću biti toliko pretenciozan da kažem da je moj učitelj, odnosno da sam ja njegov nasljednik reću da je on moj učitelj, Omeru Ibrahimagiću koji je ovdje iznio najtemeljnije argumente kada je u pitanju teza o potrebi i mogućnosti vraćanja Sutorine putem međunarodne arbitraže. Rekao bih da su tu bitna dva principa koja bi valjalo imati na umu, ja veoma cijenim izlaganja koja uzimaju u obzir historisku dimenziju idući sve do ne samo Berlinskog kongresa, nego i do onoga što je kralj Tvrtko posjedovao itd. Očigledno da se ovdje provela jedna temeljita populistička kampanja koja je stvorila određenu klimu gdje svako ko bi se usudio eventualno da progovori protiv te teze o potrebi vraćanja Sutorine međunarodnom arbitražom će biti proglašen za izdajnika itd. pa bih ja sad također apelirao da se ta jedna atmosfera spusti na zemlju, jer mi ukoliko sa takvim raspoloženjme uđemo i u Parlament koji treba da odluči o tako važnom pitanju, a i ako eventualno odluči pod takvim pritiskom vjerovatno se na samom sudu nećemo moći ponositi takvom jednom atmosferom nego ćemo se morati pravnim argumentima služiti.

Ovdje su već izneseni argumenti u prilog toga šta Badinterova komisija, šta Mišljenje Badinterove komisije predstavlja za sam ovaj slučaj. Ja bih dodao tu, već su neki to spomenuli, a to je da je BiH doživjela međunarodno priznanje na temelju Badinterove komisije. Postoji jedan temeljni princip, a to je da je u pitanju jedan pravni dokument koji se ne može otvarati i iz njega uzimati ono što nam se sviđa. Znae mi bi smo svi rado u pravnim presudama birali ono što nam se dopada, ali ne možemo izabrati suverenitet i međunarodno priznanje BiH koje je Badinterova komisija samim tim implicitno naznačila kao mogućnost, pa smo je onda eventualno i isposlovali, a onda izbaciti iz nje i tražiti da se izbaci ono što nam se ne sviđa, a to su je li granice sa Sutorinom. Dakle, takve stvari je nemoguće odpakivati, to je temeljni pravni princip u međunarodnom pravu, ukoliko odpakujete vi odbacujete čitav paket. Vi ne možete izabrati kao na švedskom stolu ono što vam se sviđa pa onda reći – e sad ću ja ovo braniti a ostalo se samo podrazumijeva. Ne podrazumijeva se, kada se otvori paket otvore se sva pitanja.

Nadalje, ono što je još posebno bitno i što naročito želim eto prijateljski i profesoru Ibrahimagiću ukazati, ovdje nije spomenut jedan temeljni dokument na temelju koje je Badinterova komisija donijela svoju odluku. Badinterova komisija se nije ravnala prema nekakvim crnogorskim zahtjevima, ni prema slučajnim katastarskim granicama, niti slučajnim administrativnim granicama, Badinterova komisija se ravnala prema Ustavu iz '74. godine. Ustavom iz '74. godine stavljen je van snage Ustav AVNOJ-a koji smo mi ovdje pominjali kao argument na osnovu kojeg, je li, možemo tražiti povrat tadašnjih granica. Granice iz '74. nisu one granice koje su bile utvrđene Avnojevskim ustavom, granice iz '74. kada je donesen Ustav ne uključuju Sutorinu i Kruševicu. To je polazište sa kojeg je krenula Badinterova komisija i to je poslednji dokument na osnovu kojeg se polazi, on je stavio van snage sve prethodne, to je temeljni pravni princip.

Drugi temeljni pravni princip koji sam već spomenuo, mi ne možemo raspakovati i uzeti ono što nam se sviđa, odbaciti granice a uzeti međunarodno priznanje. Ako tražimo arbitražu mi znači tražimo arbitražu u vezi sa čitavim, samim dokumentom kojim je implicite priznata naša državna nezavisnost.

I konačno ono što je gospođa Omersoftić spomenula, ono što je slijedilo iz nalaza Badinterove komisije je Dejtonski sporazum, ova država danas postoji bez obzira sad i na Badintera, ova država u međunarodnim granicama postoji priznata je prema Dejtonskom sporazumu. To bi značilo ukoliko sad mi otvaramo međunarodnu arbitražu, to znači da mi dovodimo u pitanje i raspakujemo i dejtonske granice, odnosno čitav Dejtonski sporazum. To je jedinstveni sporazum iz kojeg mi ne možemo izvaditi granice pa raspravljati o njima, a sve ostalo uzeti sebi jer nam odgovara. Ili opet uzeti ono što nam odgovara a odbaciti ono što nam se ne sviđa itd.

Prema tome to su tri elementarna principa, mi ne smijemo zaboraviti Ustav iz '74. vrlo je neodgovorno se poigravati sa Berlinskim kongresom, pričati o tome, neodgovorno je pričati o Avnojevskom ustavu o svemu tome šta je Crna Gora i na koji način je Crna Gora to postigla, mi moramo uzeti kao polazište Ustav iz '74. godine jer je njime stavljeno van snage sve ono što mu je prethodilo. Nakon toga Badinterova komisija je na temelju tog Ustava donijela svoje mišljenje i onoga što je u teritorijama bilo u tom trenutku prema Ustavu iz '74. Nakon toga sklopljen je Dejtonski mirovni sporazum sa sadašnjim granicama BiH gdje Sutorina i Kruševica ne spadaju, dakle to su tri temeljna pravna principa, to ja više neću zvati ni pravnim argumentima, nego tri pravna principa koja moramo poštovati. Onaj posljednji dokument koji je donesen a to je Ustav iz '74. je ujedno važeći, da ne možemo raspakivati dva međunarodna pravna dokumenta i uzimati iz njih ono što nam se sviđa i odbacivati ono što nam se ne sviđa i onda tražiti arbitražu. Prema tome ja upozoravam one koji ovdje populističkim nastupom nastoje da se predstave kao oslobodioci BiH od crnogoske okupacije itd. upozoravam ih da se igraju sa vrlo opasnim stvarima jer je u pitanju su dokumenti koji se ne smiju raspakivati ukoliko ne želimo dovesti u pitanje arbitražu o svemu što čini temelj državnosti i nezavisnosti BiH.

E, toliko.

ŽELJKO KOMŠIĆ

Hvala.

Dame i gospodo s obzirom da je gospodin Hadžidedić bio zadnji diskutant, ovim završavam sjednicu, javnu raspravu. Za vašu informaciju naš Poslovnik nalaže da svi, sve diskusije dakle u vidu transkripta idu zastupnicima u Predstavničkom dom Parlamentarne skupštine BiH, dakle sve ovo ide zastupnicima koji će o tome da odlučuju. Također sve vaše pismene diskusije, kao i elaborati će u vidu materijala biti dostavljeni Zastupničkom domu Parlamentarne skupštine BiH.

Ja vam zahvaljujem u ime Ustavnopravne komisije i svoje lično ime.